

65 URTEKO EMAKUMEAK

**OÑATIKO EMAKUME ERRETIRATUEK
HERRIKO IDENTITATEARI, KULTURARI, GIZARTEARI ETA
EKONOMIARI EGINDAKO EKARPENA**

R. Leopoldo Cruz Balbuena

Euskal Herriko Unibertsitatea / Universidad del País Vasco

65 URTEKO EMAKUMEAK

OÑATIKO EMAKUME ERRETIRATUEK HERRIKO IDENTITATEARI, KULTURARI, GIZARTEARI ETA EKONOMIARI EGINDAKO EKARPENA

R. Leopoldo Cruz Balbuena

Euskal Herriko Unibertsitatea / Universidad del País Vasco

EGILEAREN OHARRA

Artikulu hau Oñatiko udalak emandako diru-laguntza preziatuari esker idatzi ahal izan da. Ildo horretan, Oñatiko Udala bekaren bidez, 2018ko martxotik aurrera Oñatin egin den ikerketa-proiektu honen zati bat gauzatzeko laguntza eman du. Aipatutako diru-laguntza —Oñatiko Lege Soziologiako Nazioarteko Erakundearekin (LSNE) elkarlanean aritzen diren, LSNEren jardueretan parte hartzen duten eta ikerketak iraun bitartean Oñatin bizitzen gelditzen diren ikertzaileei zuzendua— 2.000 eurokoa izan da, aurten guztira emandako zenbatekoaren % 50a, alegia.

LABURPENA

Munduko herrialde garatuetan jaiotza-tasak nabarmen behera eta bizi-itxaropenak nabarmen gora egin izanak eztabaida piztu du munduko hainbat lekutako populazio-guneeen etorkizun demografikoaz. Oñatiko herria ere, bere txikian, ez dago arazo horretatik kanpo. Herriko biztanleen laurdena inguru erretiroa hartuta edo hartzekotan dagoela kontuan izanik, ezinbestekoa da udalak beharrezko neurriak ezartzea talde horrek bere oinarrizko premiak behar bezala ase ditzan etorkizun hurbilean. Artikulu honetan, erretiroa hartuta edo hartzekotan dauden herriko emakumeek egindako ekarpena (soziala, kulturala eta ekonomikoa) aztertuko dugu. Lehenbizi, adinekoei buruzko genero- eta soziologia-azterketa batzuk aipatuko ditugu, eta, gero, Emakundek emakumearen alde egindako lanari eta Euskadi Lagunkoia esperientziari erreparatuko diegu. Amaitzeko, emakumearen egoeraren gaineko azterketa estatistiko baten emaitzak islatu eta emakumeek espazio publikoan gauzatutako jarduerak deskribatu ondoren, emakume erretiratu batzuei egindako elkarrizketen berri emango dugu. Aztertutako emakume taldeak ezaugarri duen interseksionalitatea egiaztatzea da artikuluaren helburua, emakumeek herrian izandako garrantzi historikoa agerian uzteko eta alor guztietan egindako ekarpen oparoa ezagutzera emateko: bai ekonomian, bai adingabeen eta adindunen zainketan, bai herriko jarduera eta ekimen sozial, politiko eta kulturalen antolakuntzan eta partaidetzan.

GAKO-HITZAK

Feminismoa | Adinekoak | Gizarte-segurantza | Nazio-identitatea | Tokiko ekonomia

**65 URTEKO EMAKUMEAK:
OÑATIKO EMAKUME ERRETIRATUEK
HERRIKO IDENTITATEARI, KULTURARI, GIZARTEARI ETA
EKONOMIARI EGINDAKO EKARPENA**

Emakumearen Egun honetan, eskubide-berdintasuna eta aukera-berdintasuna lortzeko borrokatu ziren emakume guztiak zorretan gaudela aldarrikatu nahi dugu ozen. Gure kezka agertu nahi dugu, halaber, ustez feminista den, emakume guztien izenean hitz egiten duen, bere pentsamoldea inposatu nahi dien eta emakumeak heteropatriarkatua delako horren jaiotzetiko biktima gisa aurkezten dituen iritzi-korrontearen aurrean. Guk ez dugu, ordea, gure anaien, gure bikoteen, gure aiten, gure semeen, gure lagun eta lankideen, hots, gure berdinak diren gizonezkoen biktimatzat jotzen geure burua. Gu, ezerekin kontra egotekotan, banakotasuna ukatzen duen pentsamendu bloke monolitiko batean preso gauzkan identitate-politikaren kontra gaude. (Giménez Barbat et al., 2018).

Horrela hasten zen hainbat esparrutako 28 emakumek sinatutako manifestu bat, El País egunkariak martxoaren 6an argitaratua, Emakumearen Egunaren kariatz inoiz egin den manifestaziorik jendetsuenaren lekuko izan baino bi egun lehenago. Manifestazioak —nagusiki baina ez esklusiboki feminista— egin beharreko aldarrikapen feminista guztiak egin zituen, baina beste ezin konta ahala errealitate ere erakarri zituen.

Oñatiko mobilizazioak estatuko gainerakoen antzekoak izan ziren. Martxoaren 8 hartan, hiru elkarretaratze egin ziren guztira: bi goizez eta bat arratsaldean. Goizeko elkarretaratzeetako bat Olakua eta San Lorentzo auzoetan egin zen, mugimendu feministetan ohikoak diren errebindikazioak errepikatuz, baina orduko hartan ikuspegi berezi bat eman nahi izan zitzaion, adineko emakumeen aitortza eta partaidetzarekin.

Adineko emakume talde batek antolatuta, elkarretaratzearen helburu nagusia aktibismoaren edo bizi-etsenpluaren bidez emakumeen eskubideen aldeko borrokan nabarmendu diren auzoko emakumeak omentzea izan zen. Dena dela, usteak ustel berriro, elkarretaratzerantz ez baitzen talde homogeen bat

bildu, emakume helduz eta adinekoz soilik osatua. Era askotako eta adin guztietako jendea bertaratu zen: familia osoak zein pertsona ezkongabeak, euskaldunak zein immigranteak, katolikoak, ateoak eta musulmanak. Helburu berak elkartu gintuen guztiok: genero-indarkeria salatzea, emakumeek lortutako eskubide sozialak ospatzea eta berdintasunezko etorkizun batera begira jartzea denok.

Emakumeen aldeko elkarretaratzeak eta manifestazioak izugarriak izan ziren: mundu osoko gizon eta emakumeen bertatik bertarako presentzia eta konplizitatea izan zuten, eta emakumeek erakutsi zuten euren borroka gizarte mailetatik harago doala, erlijio eta nazionalitateetatik harago, hezkuntza mailatik eta are generotik harago ere. Hain zuzen, emakumeen borroka hori transbertsala da, eraldatzailea, behingoz iritsi den errealitate ukaezina.

Martxoaren 8ko mobilizazio apartaz gainera, beste aldarrikapen bat, transbertsala hura ere, egin zen Espainiako estatu osoan 2017ren amaieratik aurrera. Heldu nagusiak kalera atera ziren euren eskubideen alde borrokatzera. Gogoan fresko genituen artean Katalunian bizitako indarkeria-eszenak, poliziak eta herritarrak elkarri erasoka, autonomia-erkidego hartan urriaren 1ean izan zen errepresio-aldiari amaiera emateko. Irudiak buruan bueltaka genituela, adinekoak kalera atera ziren berriro, XX. mendearen erdialdean jaiotako belaunaldia beste gudu baterako prest zegoela erakusteko.

Erretiratuen mugimendua –hala deitu zioten hedabideek– askoz gehiago da, ordea. Belaunaldien arteko mugimendua da, genero-banderarik eta gizarte-klaserik gabekoa, baina esanahi berezia duena babesgabeentzat, emakumeentzat, immigranteentzat eta, urteetako lanaren truke ordainsari bat jaso arren, estatuaren karitatetik bizi direla sentitzera kondenatuta dauden mundu osoko milioika eta milioika behartsuentzat.

XX. mendearen erdialdean sortutako emakume-belaunaldiak gorriak ikusi zituen haurtzaroan, bizirik irauteko borroka latzean murgilduta, batzuk pobrezia gorrian, erregimen totalitario batek zapalduta, kalitatezko hezkuntza jasotzeko aukerarik gabe, ama-hizkuntzan askatasunez bizitzeko oztopo handiekin. Gainera, emakume gisa borrokatu behar izan zuten, garai hartan horrek esan nahi zuen guztiarekin. Orain, borroka-urte luzeen ondoren bizitzaz gozatzeko aukera (azkenean) iritsi zaienean, hara non jakin duten orain arte kotizatutakoa ez omen dela nahikoa, eurentzat edo besteentzat, eta, beraz, borrokatzen jarraitu behar dutela, ezinbestean.

Manifestua zuzen zegoen, ez bairik gabe, emakumeak ez zirela biktima jaiotako eta gizarteak ezingo dituela biktima bihurtu aldarrikatzean. Bizitza ahalik eta egokien bizi izan duten emakumeak dira: lanean, aktibismo soziala eginez, ondo pasatuz, ama, emazte eta amona gisa, baina baita ama ezkongabe gisa amatasunari uko eginez ere. Biktima ezin izan daitezkeen eta biktimatzat inoiz hartu beharko ez genituen emakumeak dira, ez dira gure zainketak behar dituzten amonak edo pentsioarekin nahikoa ez duten pertsonak, ez dira buruan ilobak zaintzea besterik ez duten emakumeak. Bizitza (zentzu orotan) emateko berezko ahalmena dute, mundua behin baino gehiagotan eraldatzeko gai izan dira eta ziur nago oraingo hau ez dutela izango azken ekimena.

Adineko emakumeak euren eskubideak aldarrikatzera kalera ateratzeak agertoki berri bat azaleratzen du, non adinekoak jada ez baitaude prest erretiro-aldia atsedean hartzen emateko, euren bizitzako azken urteetan egonean egoteko. Ikerketa honek agerian jarri nahi luke adineko emakume aktibisten belaunaldiaren ego berria. Izan ere, eginkizun hori (edo horiek) zein den (diren) argituz gero, hobeto erantzun ahal izango diogu ikerketa honen goiburuko galderari: *Nolako ekarpena egin diote Oñatiko emakume erretiratuek berriko identitateari, kulturari, gizarteari eta ekonomiari?*

Adinekoen ikusgarritasun berriak kritikak ere ekarri ditu berekin, kolektibo hori ahultasun handiagoko posizio batean kokatzeraino. Nik hemen garatu nahi dudan arrazoibidea da Oñatiko adinekoek oso ekarpen garrantzitsua egiten dutela herriko identitatea, kultura, gizartea eta ekonomia hezurmamitzen.

Gure ikerketan aztergai ditugun Oñatiko adineko emakumeak umetan hasi behar izan zuten lanean, eta ezkonduetakoan lanpostuak utzi zituzten edo, bestela, buru-belarri borrokatu behar izan zuten euren burua mantentzeko edo ezkondu gabe aurrera egiteko. Gogor jardun zuten borrokan Euskal Herriko egungo ekonomiari eusten dion kooperatibismoaren sareak ehundu zituzten milaka eta milaka gizonekin batera. Euren ekarpena egin zioten pentsio-sistemari ere, erretiro duina eskuratuko zutelakoan, eta gutako inork onartuko lituzkeenak baino askoz ere erantzukizun gehiago dituztela iritsi dira erretiro-adinera.

Emakumeek, jakina, bizitzaren berezko sufrimenduak pairatu dituzte, baina, arazoak arazo, ezin ditugu biktimatzat hartu; aitzitik, aztergai ditugun emakume horiek izan dira familia askoren sostengu bakarra krisi-garaietan. Egun, hor dihardute ilobak zaintzen, seme-alabek lana edo kirola egin ahal izan dezaten, eta oporretara joan daitezten. Ez hori bakarrik: bikotea eta adineko senideak eta ezagunak zaintzeaz ere arduratzen dira. Ekitaldi sozial, kultural eta politikoetan parte hartzen dute. Kirola egiten dute, antzerkia egiten dute, edo abesbatza batean kantatzen dute. Gizarteak haien alde egin dezakeen gutxiena bere esker ona eta miresmena adieraztea da, etorkizuneko egonkortasuna bermatuko duen diru-sarrerara duina ziurtatuz.

Hori guztia adierazi ondoren, oharpen bat egin nahi nuke: nire generokondizioa muga bat izan liteke niretzat, ikuspegi feminista behar bezala ulertzeko orduan. Erabateko errespetutik abiatuta hurbiltzen naiz errealitate honetara, hurbilpen teoriko honetara, gizarte-zientzietako beste zientzialari

batzuen arreta erakartzeko itxaropenarekin. Errealitatearen irakurketa feministak, edozein gizarte-ikerketarentzat baliagarria izan daitekeen esparru teorikoa eskaintzeaz gain, interseksionalitate-kontzeptua eta gisako beste tresna batzuk ere eskaintzen dizkigu, funtsezkoak gizarte-zientzietako ikergai oro ulertzeko.

Metodologia mistoa erabili dut ikerketan planteatutako galderari erantzun ahal izateko. Hau da, metodo kualitatiboari jarraituz, elkarrizketa batzuk prestatu nituen 65 urte inguruko emakume erretiratuentzat, oro har erretiroa hartzeko parametro gisa erabiltzen baita adin hori. Aipatutako metodo kualitatiboa aplikatuz, adin horretako Oñatiko emakume talde batzuen jarduera publikoaren jarraipena egin nuen gero, Bake Leku eta Lagun Leku kolektiboena, bereziki. Pentsioen erosketa-ahalmenaren galeraren kontra eta Espainiako gobernuak urte hasieran iragarritako pentsio-igoera barregarriaren kontra protestatzeko Oñatiko Foru Plazan astelehenero egindako elkarretaratzeak izan ziren, besteak beste, nire jarraipen-lanaren funtsezko ardatzak.

Bestetik, analisi-metodologia bat erabili dut bigarren mailako informazioaren azterketa kuantitatiboa egin ahal izateko, Euskal Herriko datu-base nagusietatik atera dudana. Esan beharra dago EMAKUNDE Emakumearen Euskal Erakundeak argitaratutako kopuruak eta dokumentuak funtsezkoak izan direla nire ikerketa aurrera eramateko, emakume erretiratuen ahalduntze-egoerari buruzko ondorio oso interesgarriak ateratzeko aukera eman baitidate, ahalduntze hori emakumeen eguneroko jarduera publiko zein pribatuetan nola gauzatzen den jakiteko.

Artikulu hau emakumeei, adineko pertsoneri eta bi kontzeptu horien arteko interseksionalitateari buruzko hurbilketa teorikoa egiteko moduan dago egituratuta. Bigarren kapituluan, Euskal Herriko hainbat esperientzia jaso dira, emakumeen beharrianekin zerikusia dutenak, batetik, eta adineko pertsonen

gizarte-segurantzaren eta Euskadi Lagunkoia eta halako ekimenen bidez jasotzen duten arretarekin zerikusia dutenak, bestetik. Hirugarren kapituluan, berriz, martxotik aurrera egin dudan landa-lana aurkezten da: Oñatiko adineko emakumeen mundura hurbiltzeko elkarrizketak eta haiek gauzatutako jardueren azterketa. Ondorioetan, biktimatzat hartu behar ez den baina ahazterik ere ez dagoen kolektibo baten nahiak eta aldarrikapenak jaso ditut; izan ere, beste edozein talde bezain indartsua eta bizia da emakumeena, baina ez dute eskatzen arreta beraiantzat, beraien zaharrentzat baizik.

I. ADINEKO EMAKUMEAK: HURBILPEN TEORIKO BAT

Gizarte berdinzaleago batean bizi nahi badugu, gizartea osatzen duten talde guztiak babesten saiatu behar dugu; denetan ahulenak, batez ere. Iris Marion Young (1997) teorialari politiko eta feministaren arabera, eskubide-estatu bateko gizarte liberal demokratiko batek berdin errespetatu behar ditu herritar guztiak, eta gizaritari ekarpena egin diezaioketen pertsonen babes publikoa bermatzeko politika publikoak bultzatu.

Nire ustez, Young oker zegoen gauza batean: arreta gizaritari ekarpena egin diezaioketen pertsonengan jartzean. Izan ere, batzuek eginga dute ekarpen hori eta ez daude gehiago laguntzeko moduan. Horregatik, uste dut eskubide-estatu bateko gizarte liberal demokratiko batek bere herritar guztiak ez ezik herritar ez direnak ere babesteko gauza izan behar lukeela, gizarte bidezkoagoa, libreagoa eta berdinzaleagoa lortzeko bidean.

Youngek arrazoiz argudiatzen du, ordea, familia-balioen erretorikak (familia “tradizionalaren” axiometatik edaten duenak) huts egiten duela amak gainerakoek eskubide berberak dituzten herritartzat jotzeko orduan. Logika horrek, zeinaren arabera gizariteko rola banako bakoitzaren ezaugarrien arabera eta ez erabakien arabera banatzen baitira, hainbat distortsio eragin

ditu, gizarteko kideak desberdin balioetsiak izatea dakartenak. Hori horrela izan da ekonomiaren aurrerabidearen eta hazkundearen aldeko borrokan ekarpenen bat egiteko gure gaitasuna zalantzan jarria izan delako. Gizakiak zenbaki hutsak baino zerbait gehiago garela erakusteko adierazle fidagarriak falta dituzte helburu horiek. Iris Youngen hitzekin jarraituz, “bere kide guztiak berdintzat hartzen dituen eta denek ekarpen esanguratsuak egitea espero duen gizarte batek aitortu eta bultzatu egin behar du mendekotasunezko lanaren ekarpena, baita gizarte-ekarpenak egiteko beste aukera asko sustatu ere”. (1997, 133. or.).

1.1. Emakumeak

Emakumeek sarri jasaten dituzten bazterketa, zapalkuntza eta desabantailak ezin dira ondo ulertu emakumea posizio sozial kolektibotzat hartzen duen egiturazko ikusmolderik izan gabe. Hona hemen erresistentzia feministak eman beharreko lehen pausoa: emakumeek banatuta egoteari utz diezaiokete, eta euren sufrimenduak naturalak edo, besterik gabe, pertsonalak direla sinesteari ere bai. (Young, 1997, 18. or.)

Oso arraroa litzateke emakumeei buruzko ikerketa batean emakume hitzak zer esan nahi duen pentsatzen eta irudikatzen gelditu behar izatea? Agian bai, eta segur aski horregatik ez dakigu zer erantzun. Nahiko erraza da emakumea bere definizio biologikoarekin identifikatzea, nahiz eta pixkanaka baztertzen ari den jarrera bat izan hori. Emakumea ikuspegi juridikotik eta soziologikotik identifikatzea, berriz, askoz ere zailagoa da.

Arau batek, eskuarki izaera zibileko batek, emakumeari buruzko definizio bat ezar dezake, irizpide biologikoetan edo norbanakoaren erabaki-irizpideetan oinarrituta; dena dela, eskubideak bere hipotesien orokortasunean du akatsik handiena errealitatearen berri emateko orduan. Eskubideak homogeneizazioa behar du eta eragiten du, eta horrek emakumearen errealitatearen (edo emakumeen errealitateen, esan behar genuke beharbada) gaineko ulermen partziala dakar.

Emakumea serie-kolektibo bat da, ez identitate komun batek edo serieko kide guztiek partekatzen duten ezaugarri multzo komun batek zehaztua, baizik eta egiturazko murrizketa eta erlazio multzo bat izendatzen duena objektu praktikoa edo inerte batzuekin, ekintza eta ekintzaren esanahia bera baldintzatuz. Nago serieak munduko emakume bihozbera guztiak hartzen dituela barne, baita iraganeko beste batzuk ere, baina lerro historikoak nola eta non marraztu galdera irekia da. Azpi-serie sozial eta historiko batzuk ere badira, seriea ez baita kontzeptu bat, gizabanakoen eraikuntza sozialerako modu praktikoa-material bat baizik. Ez dugu zertan ulertu “genero” eta “espezie” terminoen arabera, baizik eta ekintza-bektore eta esanahi-bektore gisa. (Young, 1997, 36. or.)

Hori da Boydek, Mulvihillek eta Mylesek (1995) klaseen analisi konbentzionalaren genero-neutraltasuna deritzotena, eta neutraltasun hori, hain zuzen, jo du erronkatzat feminismoak. Orain, urrats bat aurrera egin beharrean nago, eta gizabanako bakoitza izaki transbertsaltzat daukan kolektibo pilo hori ulertzen saiatu. Emakume guztiak ez dira gizarte maila berekoak, arraza berekoak, nazionalitate berekoak, denek ez dute berdin balioesten ezkontza, ez dituzte lanbide-zaletasun berberak. Emakume bakoitza kolektibo desberdinetako kide izan daiteke, eta haiekin identifikatuta sentitu edo ez, alegia, partaide izate hori kontzientea edo inkontzientea izan daiteke. Horretan datza emakumearen gaineko azterketak bere baitan duen benetako aberastasuna, errealitatea azaltzeko modu guztiz desberdina izanik.

Boydek, Mulvihillek eta Mylesek (1995) Acker aipatzen dute, genero-azterketen agerpenaren garrantzia nola azpimarratzen duen gogora ekarriz.

Familia-ekonomiaren gainbeherarekin batera, hierarkikoki zehaztutako genero-erlazioak fabrikaren munduan sartu ziren, eta lan-merkatu kapitalista eta ustez unibertsalista baten parte bilakatu. Emakumeek etxean bizi zuten mendekotasuna modu berean errepikatu zen enpresa kapitalistaren botere- eta autoritate-harremanetan. Labur esateko, kapitalismo industrialaren egitura ekonomikoak kapital-metaketa inperatiboetan oinarritutako logikaren ondoriozko aldaera sozial bat hartu zuen: merkatuaren logika. Etxe patriarkaletik eratorritako forma sozial batzuk ere bereganatu zituen. Ikuspegi horretatik begiratuta, generoaren merkatuarekiko menderakuntza egitura ekonomikoaren azterketaren parte bat da, generoaren aldetik asimetrikoak diren emaitzak eragiten dituen. (Acker, 1988, 1989).

Feminismoak erakundeetan, politika publikoetan eta ideietan izan dituen ondorioen inguruan gogoeta egitera gonbidatzen gaitu Iris M. Youngek (1997). Feminismoak mundua emakumeen begietatik ikusteko eta ulertzeko

aukera ematen digun ikuspegi bat ekarri digu, gutxienez. Hona zer dioen Angel Davisek horri buruz: “feminismoak bereziki azpimarratzen dituen pentsamendu-metodoek eta ekintza-metodoek bat eginda ikusarazten dizkigute itxuraz bananduta dauden gauzak, eta bananduta, berriz, berez bat eginda daudenak”. (2017, 124. or.).

Horixe izan da feminismoak eskainitako iraultza handia. Borroka feministarik garrantzitsuena, inon egotekotan, kaleetan dago, emakumeen banakako eta taldekako ahalduntze-prozesuan. Baina orientabide metodologiko bailitzan babestu beharra dago, garapen zientifikoa mailaz jasotzen lagunduko digun teoria baliagarria balitz bezala. Angela Davisek (2017) hain garbi adierazi zuenez, feminismoa ez da gorputzei itsatsia dagoen zerbait, ezta generoari datxekion zerbait ere; inorena ez den eta aldi berean denona den ikuspegizat eta metodologiatzat jotzen du feminismoa.

Emakumeek apurka-apurka hartzen dute beren bizitzaren gaineko kontrola, eta kontzientzia indibidualetik (norberaren boterea) kontzientzia sozialerako (boterea elkarrekin) eta politikorako (boterea zertarako) jauzia hainbat modutan eman dezakete, bakoitzaren egoeraren arabera (Emakunde, 2013, 24. or.).

Emakumearen Euskal Erakundeak 2013ko 32. txostenean adierazi zuenez, XX. mendearen azken erdian jaiotako euskal emakumeentzat autonomia oinarri-oinarrizko balioa da. Helburu horretarako bidean, aurrerago erakutsiko dudana bezala, emakumeek aintzat hartzen dituzten alderdien artean hauek dira aipatuena: egonkortasun ekonomikoa, adiskide- eta bikote-harremanak, besteak zaintzea (gurasoak, seme-alabak, ilobak, bizilagunak). Dena dela, denboraren kudeaketak norberaren ardura izan behar duela nabarmentzen dute, negoziatzerik ez dagoen zerbait balitz bezala. Emakunderen 32. txostenak (2013) berak bereizketa egiten du autonomia indibidualaren eta independentzia ekonomikoaren artean, autonomiak legitimaziozko barne-egoera bat behar duela esanez; horren aurrean, etxean gelditzeak pertsona ahaldundu ordez autonomia kentzen diolako pertzepzioa sortu du gizarteak.

Beauvoirrek oso iritzi negatiboa du berak emakume-egoera bezala taxutzen duenaren inguruan, etxeari zentzu bat emateko eta hura mantentzeko eginkizunaren inguruan. Arrazoa izango du, segur aski, etxeko lanak deitzen diegun jarduera horien zati handi bat astuna eta beharrezkoa bezain aspergarria dela esatean, baita horretara mugatutako bizitza bat esklabotasunaren parekoa dela esatean ere. Baina balorazio ezin negatiboago hori aurrez aurre dago emakume askoren esperientziarekin, hau da, etxea eta haurrak zaintzea zentzuz beteriko giza proiektutzat daukatenen esperientziarekin. (Young, 1997, 148-149. or.)

Emakumea etxean gelditzeak autonomia indibidualaren galera eragin dezake, baina ez dago kausazko loturarik; badirudi helburua langile nekaezin bihurtzea izango litzatekeela, etxean gelditzea bokazioz erabaki dutenen erabakia deslegitimatuz. Erabaki horretan ikusten da hobekien emakume-kolektiboak ezaugarri duen dibertsitatea.

Baina “etxeakoandreaken” identitate ahul eta are mespretxatu horrek (EMAKUNDE, 2007:99) —generoaren arabeko rol eta arloen banaketa-eredu batean zaharkiturik dagoen irudi estereotipatu bat islatzen duelarik, hau da, ahalmen gutxi duen edo, hala ez bada ere, besteek baino gutxiago daukan emakume idealaren eredu bat— ez du esan nahi, inondik inora, jada etxeakoandreak ez dagoenik. Ezkutatu egiten ditu. IZQUIERDOK (2000:55) esan zuen moduan, gaur egun etxeakoandre hitza iraganeko zerbait balitz bezala aipatzen da. (Emakunde, 2013, 71. or.)

Young etxeko lanaren eta etxeguneko lanaren artean bereizten saiatzen da. Horretarako, etxea eta etxegunea zertan bereizten diren aztertu beharra daukagu, bai eta azken horrek identitate-sorkuntzarekin eta segurtasun-sentipenarekin duen lotura ere. Beste modu batera esanda: etxegunea zaintzen jarduteko erabakiak (milaka emakumek jakinaren gainean hartzen dutenak) ez luke zerikusirik jarduera horrekin lotu ohi ditugun zeregin errepikakorrekin eta esklabotasun-ezaugarriekin.

Emakunderen 32. Txosteneko (2013) ondorioen arabera, emakumeen autonomia egonkortu egin da norbanako mailan. Ondorio hori ateratzera daramaten bost adierazle aipatzen dira txostenean: eremu pribatuko erabakiak hartzeko orduan, emakumeek euren autonomia aintzatesten dute; gizonetik aukera-berdintasunean, aurrerapen bat izan dela irizten diote; alor sozialean, emakumeen presentziak gora egin duela nabarmentzen dute; lantokian,

genero-diskriminazioak behera egin duela uste dute; erlazionatzeko, mintzatzeko eta denbora kudeatzeko gaitasuna azpimarratzen dute.

Orain arte esandakoa, Emakundek duela bost urte egindako ikerketan oinarritua, baliagarria da ikerketa honetan aztergai ditugun belaunaldientzat ere (18 urtetik 64 urtera bitartekoentzat), salbuespen bat eginda: izan ere, azken autonomia-adierazlean aldaketak egin dira, aztergai dugun emakume taldeak erabilgarri duen denboraren baldintzak direla eta, gizarteak, inkontzienteki bada ere, emakumea etxeoandre-estatusera bueltarazi nahi duela kontuan hartuta.

Bestalde, lan-esparrua bada emakumeek euren ahalduntze-prozesua garatzeko duten ingurunerik egokiena, euren bizitza bideratzeko biderik onena erabakitzera bultzatu behar ditugu, baita edozein estereotipotik urruntzera ere, industria-aurreko etxeoandreek egin zuten bezala.

Ahalduntzearen sustrai edo funtsetako bat gizartearen eta norbanakoaren arteko oreka-joko hori da. Alde horretatik, gure iritzia argi dago zein den: pertsonak hartzen dituen erabakien artetik, denak ez dira, soil-soilik, pertsonak berak bere kasa hartutakoak, baina ezta testuinguruaren arabera hartutakoak ere. Badago elkarren arteko menpekotasun multzo moduko bat, garen bezala itxuratzen gaituena, baina, aldi berean, eragiteko eta egiteko aukerak ematen dizkiguna. Autonomia indibidualaren ikuspuntu “mailakatua” edo “baldintzatua” da gurea. SIMMELen (1986) eta ELIASen (1990) planteamenduak ditu oinarrian, baina DEL VALLE et. al. ere iritzi berekoak dira, haien esanetan autonomia pertsonak bere ekintzak gobernatzeko duen gaitasuna baita, “maila-kontua”, alegia.(Emakunde, 2013, 102. or.)

Ados gaude esatean emakumea etxetik ateratzeak —erabaki hori hartzera bultzatu duten arrazoiak eta bizi-baldintzak direnak direla— errotiko aldaketa eragin duela gure gizartean. Emakumeek oraindik alor asko dituzte konkistatzeko, baina gutxienez “egungo neskek garbi izan behar dute ez direla biktimak, eta euren esku dutela etorkizuna”. (Giménez Barbat et al., 2018)

Emakumeak etxetik kanpoko lan-eremu batean bere burua aurrera ateratzea erabakitzen duelarik, trukean jasotzen duen ordainsaria eta gora egiteko aukerak txikiagoak izan ohi dira. Urteak badira lan berdinari soldata berdina

dagokiola aldarrikatzen duen eskaera zabaltzen hasi zenetik. Gaur hain logikoa iruditzen zaigun hori pentsaezina zen garai batean. Dena dela, aldaketak aldaketa, hobekuntza ez da erabatekoa izan.

Ekonomialari batzuek iradoki dutenez, emakumeek gutxiago irabazten dute gizonek lan arriskutsu, zikin, nekagarri eta, gainera, desatseginetan dihardutelako. Azterketaren emaitzak ez datoz bat, ordea, ondorio horrekin, ezta muturreko lan-baldintzak kontuan hartzen direnean ere. (Jacobs, 1995, 10. or.)

Horrek garbi erakusten du era askotako aitzakiak asmatu direla emakumeei gizonen soldaten parekorik ez ordaintzeko. Benetako arazoa, baina, ez da lan berdinatik soldata berdina ordaintzea, emakumeak edozein gizonen pareko funtzioak betetzeko eta lanpostuetara iristeko aukera izatea baizik. Jerry Jacobsek (1995) dio ezen, botere-kontuetan, genero-arrakala gutxiago aztertu dela soldata-arrakala baino (laneko botere-erlazioak ezagutzeko zailtasuna dela eta), eta datu horiek langileen supra-subordinazioko gaietara mugatu ohi direla oro har.

Steinbergekek dioenez (1995), soldata-arrakala emakumearen lana gizonaren lanaren osagarritzat hartzen duen okerreko ikuspegiaren bidez zuritu izan da; hau da, emakumearen soldatak gizonarena osatzeko balioko luke. Aipatutako diskurtsoak lotura estua du lan honetarako elkarrizketatu dugun emakume taldeak behin eta berriz adierazitakoarekin, eta emakumeak lan-merkatura sartu izanaren ondorioztat har daiteke. Gaur egun, asko hitz egiten da soldata-berdintasunaz eta kristalezko sabaiaz, baina ez hainbeste (zirkulu feministetatik kanpo, askoz aurreratuagoak kontu horietan) emakumeak nagusi diren lanbideez. Ez dira gizonak nagusi diren eta emakumeek sarbidea baduten lanbideak, oro har arriskutsuak eta gaizki ordainduak, emakumeak nagusi direnak baizik, soldata-arrakala zabaltzen dutenak. Izan gaitezen errealistak: inor gutxi dago prest adineko pertsona bat zaintzeko orduan gizonetzko erizain bat kontratatzeko, edo seme-alabak zaintzeko orduan gizonetzko haurtzain bat hartzeko, edota etxeko lanak gizonetzko garbitzaile baten esku uzteko. Emakumeak nagusi diren lanbide batzuen adibideak baino ez dira. Lanbide

horietan, askotan, langilea ez dago gizarte-segurantzian alta emanda, ez da gizabanakoaren autonomia ahalbidetzeko moduko kontratua edo adinako soldata bermatzen.

Hala ere, emakumeen hezkuntza-aukerek haientzat eskura dauden lanbide-irtenbide urriei buruzko ikuspuntuak islatzen badituzte, sexu-segregazioak guztizko soldatan dituen ondorioen estimazio batek hezkuntza-efektuaren zati bat hartu behar du barne. Era berean, emakumeek bertan behera uzten badute lan-indarra euren lanak behar bezain atsegingarriak ez direlako, orduan esperientziagatiko arrakalak sexu-segregazioaren zeharkako ondorio gehigarri bat islatzen du. (Jacobs & Lim, 1995, 260. or.).

1.2. ADINEKO EMAKUMEAK

Zahartzea prozesu dinamikoa da, denok —emakume zein gizon, behartsu zein aberats— berdintzeko eta koloreak, formak eta neurriak lausotzeko bertutea duena. (Freixas Farré, 2018, 51. or.).

Nor den zaharra eta nor ez erabakitzeke auzia ere erraz samar konpon daiteke definizio biologiko batera joz. Osasunaren Mundu Erakundearen (OMS) arabera, “biologiaren ikuspegitik, zahartzea molekuletan eta zeluletan gertatutako kalte zabal eta askotariko baten pixkanakako metaketa da”. (*World Report on Ageing And Health*, 2015, 25. or.) Baina horrek ez du asko argitzen kontua, ez du kopururik zehazten, ez du parametririk finkatzen, zaharra izateko zenbat molekula kaltetu behar diren jakiteko. Beste kategoria soziologiko batzuetako parametro bera erabil genezake, norbaitek zaharra izatea erabaki dezakeela esateko?

OMSk berak (“WHO | Proposed working definition of an older person in Africa for the MDS Project,” 2016) horixe birplanteatu du munduko herrialde garatu gehienek 65 urteko adin kronologikoa zahartzaroaren hasieratzat jotutela ziurtatzean. Izan ere, erabaki arbitrarioa izan arren, adin horretan hartzen dute erretiroa langile gehienek. Bada, adin horretan hartu du inspirazioa artikulu honek ere.

XX. mendeko gertaerarik adierazgarrienetakoa, behin eta berriro aipatua, munduko biztanleriaren pixkanakako zahartzea izan da, segur aski. Hori are nabariagoa da herrialde garatuetan, bizi-itxaropenak sekulako gorakada izan baitu. Bi dira prozesuaren eragile nagusiak: batetik, jaiotze-tasaren beherakada; bestetik, bizi-itxaropenaren gorakada, bidenabar esanda adinekoen heriotza-tasak behera egin izanaren ondorioa dena, neurri handi batean. Historian aurrekaririk ez duen gertaera sozial garrantzitsua da hori, gizateriaren lorpena, gertaera demografiko iraunkorra eta zabala, biztanleria osoarengan baitu eragina. (Freixas Farré, 2018, 27. or.)

Anna Freixasek (2018) eta beste hainbatek gero eta ageriagokoa den egia bat azaltzen dute. Orain dela gutxira arte —20 bat urte akaso— pertsonen bizi-zikloa hiru kategoria handitan bana zitekeela uste genuen: haurtzarora, helduarora eta zahartzarora edo hirugarren adina. Egun, berriz, hirugarren adina 65 urtetik aurrera amaigabe ez luzatzea eta 80 urtetik aurrera laugarren kategoria sortzea proposatzen da.

Esanak esan, zahartze-prozesua desberdina izaten da pertsona batetik bestera, eta hori da adineko emakumeen kolektiboa hain askotarikoa, hain heterogeneoa, izatea eragiten duen faktoreetako bat. Taldearen heterogeneotasuna da, hain zuzen, osatzen duten gizabanakoei nahi bezala garatzen eta zahartzen uzten diena. Kolektibo hori osatzen duten pertsonen artean, ez soilik zahartze-prozesua, bizi-maila ere desberdina da; beraz, erabakiek ere desberdinak izan behar dute. Hala, adineko emakumeen heterogeneotasuna egiaztatzea ahalbidetzen duten adierazle batzuk proposatzen ditu Anna Freixasek (2018). Honako hauek, hain zuzen:

- Osasun-egoera
- Independentzia
- Autonomia (fisikoa, ekonomikoa eta kulturala)

Belaunaldi horretako emakumeak Francoren diktaduran egin ziren gazte eta heldu. Testuinguru, ingurune edo egitura sozial eta politiko horrek eginkizun oso argia esleitu zion emakumeari: etxerako izatea, besteentzat izatea. (Emakunde, 2012, 25. or.)

Adineko emakumeek euren burua eta besteak ahalduntzeko modua aurkitu dute etxerako izate eta besteentzat izate horretan. Borroka guztiak borroka bera bihurtuz, inoren laguntzarik gabe eta besteen alde borrokatu behar izan duen emakume talde baten, kategoria sozial baten aurrean gaude. Emakumearen ahalduntzearen aldeko borroka hori autonomiaren inguruan ardaztu zen; Emakunderen 27. Txostenak (2012) “autonomia proiektatua” deitzen dio. Horrela, alde ekonomikoa izan da lan-munduan sartzeko eta, geroago ikusiko dugun moduan, lanbidea uzteko “doterik” ez onartzeko arrazoi nagusia.

Sumatzen dute autonomia handiagoa dutela erabakiak hartzerakoan emakume gazteagoen belaunaldi horiek —tarrean, haien alabak, bilobak eta are birbilobak ere— beraien belaunaldiak baino. Eta hori, zalantzarik gabe, egiturazko gizarte-aldaketako prozesu bat da, erabateko aldaketa, gainera, eta ezingo litzateke inolaz ere gertatu 1946. urtea baino lehenago jaiotako emakumeen bultzadarik eta partaidetzarik gabe. (Emakunde, 2012, 112. or.).

Autonomia ezin da lan-mundura bakarrik mugatu. Gero eta gehiago luzatzen ari den bizialdi batean, funtsezkoa da erretiro osteko bizitza imajinatzea eta aurrera eramateko askatasun positiboak eta negatiboak eskuratzea.

Baina zergatik da hain garrantzitsua laneko agertokia adineko emakumeen autonomian? Existitzen al da, benetan, zahartzaroaren feminizazioa delakoa?

Laneko agertokiak eta gaztetan hartutako erabaki profesional eta finantzarioek eragina dute gure zahartzaroan. Oso agertoki desberdinak ditugu aurrean; horietako bat Estatuaren administrazio-aparatuan sartzea izan daiteke, eta, horrela, erretirorako pentsioa ziurtatzea. Hor dago autonomo izatea erabakitzen duena ere, erretiro-aldian bere enpresa esku hobeetan utzita zahartzaroz gozatzeko esperantzarekin, edota, egoerak hala behartuta, beltzean kobratzen duen langilea. Pertsona baten bizitzaren azken herena baldintza dezaketen agertoki horiei guztiei beste bat gehitu behar zaie adineko emakumeen kasuan: ordainsari zuzenik gabeko lanak (gizarte-segurantzan

kotizatzen ez zutenak) egitera behartuta egon izana, egoeraren, informazio-faltaren edo dena delakoaren ondorioz.

Laguntasun, maitasun, zaintza eta aktibismo sozialeko lanak funtsezkoak dira eta taldearen bizitzari eta moralari eusten laguntzen duten zibilizazio-egitekoak dakartzate berekin. Lan horiek ezin ordainduzkoak dira baina ez dira aintzat hartuak ez sozialki ez publikoki. Beraz, ez dute laguntzen lan horiek egiten dituzten emakumeen ongizatea eta auto-estimua hobetzen. Beste pertsona batzuen zaintza, boluntariora edo partaidetza sozial eta politikoa ez dira jarduera produktibotzat hartzen. Adineko pertsonak, kontsumitzaile gisa, ekonomiari egiten dioten ekarpena da axola duen gauza bakarra. (Freixas Farré, 2018, 47. or.)

Murgildurik gauden agertoki honetan, zahartzearen feminizazioa errealitate mingarria bezain ukaezina da: emakumeen zahartzaroa gizonena baino askoz gogorragoa da. Estatistikoki gizonek baino osasun-arazo gutxiago dituzten arren, emakumeek diru-baliabide gutxiagorekin egiten diote aurre bizitzari, eta hainbat pertsona zaintzen jarraitu behar dute, pertsona horiek beren kabuz zaintzeko gai izan arren. Gainera, zahartze gogobetegarri gisa saldu diguten horri egin behar diote aurre. Ildo horretan, nire ikuspegi guztiz pertsonalaren araberrako definizioa eskaini nahi dut: estatuak gizarte-segurantzaren kostuak gutxitzeko sustatutako zahartzaroa, emakumeari (baita gizonari ere) betiko bizitzaren eta edertasunaren ideia (gure zibilizazioan oinordetzan jaso dugun baliorik handiena nonbait) saldu zion kapitalismo bihozgabe horren babesa ere baduena.

Zahartze aktiboaren teoriak gizarte klase jakin batzuei (erdi mailakoak, zuriak, ongi heziak, baliabide material eta espiritual ugariak, hainbat jardueratan aritzeko denbora librearen dutenak) zuzendutako imajinario baten mende daude, eta ez dute kontuan hartzen maila hori mantendu ezin duten edo nahi ez duten –zahartzarorik etsigarrienaren amildegira erortzeko asmorik izan gabe– adineko emakumeen espektro zabala. (Freixas Farré, 2018, 45. or.)

1.3. INTERSEKZIONALITATEA ADINEKO EMAKUMEENGAN

Kapitulu honen hasieran, feminismoak soziologia-azterketen oinarrizko hurbilpen metodologiko gisa duen garrantzia izan dut hizpide. Ezinezkoa da

gizartea ulertzea genero-azterketarik egin gabe. Feminismoa azpimarratzean, agerian geratzen dira emakumeek pairatu behar izan dituzten egiturazko desabantailak, lan-arrakalatik edo mundu osoko emakumeek egunero pairatzen duten bortxakeria higuinarritik haragokoak. Jacobsek eta Seteinbergerek (1995) diote emakumeek gizonek baino zailtasun handiagoak dituztela euren gaitasunak, esperientzia eta trebakuntza irabazpide ekonomiko bihurtzeko.

Hori ez da horrela emakumeek organizaziorik onenetako lanik onenak berdintasunez eskuratzea lortu dutelako bakarrik, baita buru-belarri gauzatutako lanetan gutxietsiak izan direlako ere, lan-antolamenduari ekoizpenaren aldetik egiten dioten ekarpenarekin alderatuta. Edota txandaketa onargarriagoa izaten delako emakumezkoen lanetan gizonezkoenetan baino, besteak beste emakumeek indar gutxiago dutelako soldata-politiken negoziazioetan, bai ingurune sindikaletan bai gainerakoetan (Acker, 1989; Milkman, 1987), eta emakumezkoen lanak ez direlako ondo egokitzen lanpostuak ebaluatzeko eta balioztatzeko esparru aurrezarrietan, historikoki gizonezkoek egindako lanetarako bakarrik garatu direlako urteetan. (Jacobs eta Steinberg, 1995)

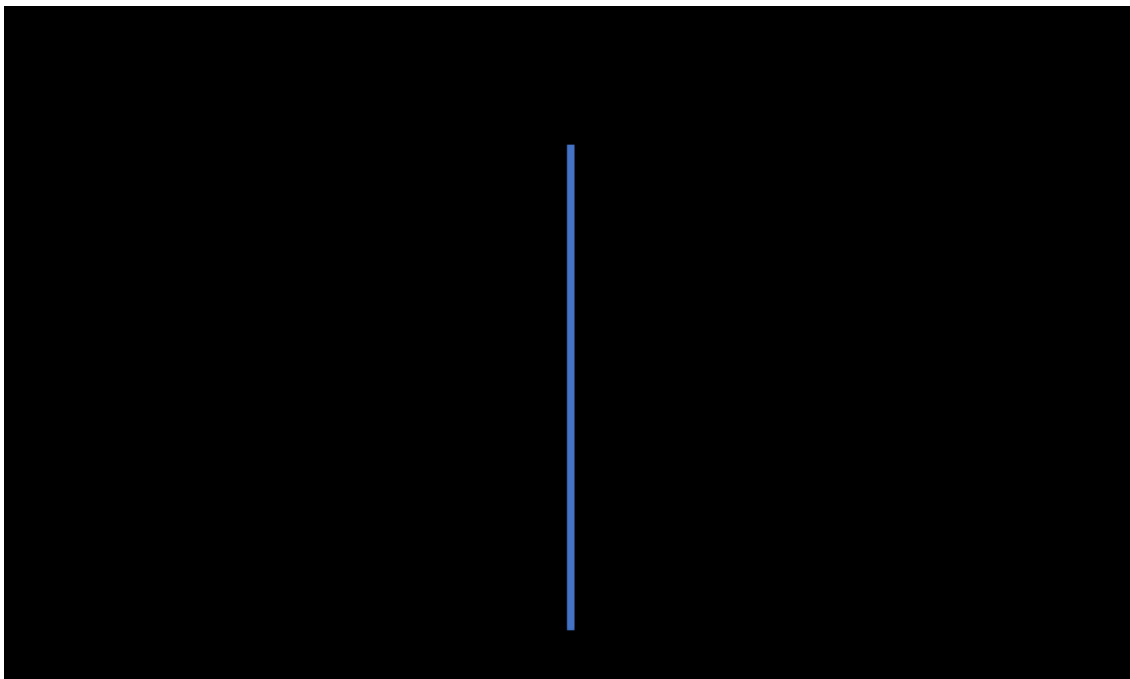
Anna Freixasek (2018) diosku hainbat direla zahartzeari eragiten dioten faktoreak; generoak, hezkuntzak, tokian tokiko gizarteak, kulturak eta osasun-garapenak eragina dute pertsonen zahartzean dituzten mugetan. Egile katalanaren ideia distiratsuek gogora ekartzen digute generoa, arraza eta gisako kategoriak korrelazioan jartzen saiatzen zen feminismo beltzaren sorrera. Angela Davisek, feminismo beltzaren akademiko eta aktibistarik aipagarrienetako batek, maisutasunez azaltzen digu erlazio hori, eta beste maila batera jasotzen du.

Arrazak, generoak, sexualitateak, nazioak eta gaitasunak elkarrekin txirikordatzeko duten modu konplexu hori ulertzeko erronkaren aurrean gaude oraindik, baina baita —ideien eta itxuraz bereizita eta elkarrengandik aparte dauden prozesuen arteko loturak ulertzeko bide horretan— kategoria horietatik harago nola jo ulertzeko erronkaren aurrean ere. (Davis, 2017, 20. or.).

Aipatutako korrelazioei interseksionalitate deitzen die Davidek, eta hori da, zalantzarik gabe, azken hamarkadetan garatu dugun tresna metodologikorik garrantzitsuenetako bat. Interseksionalitateak agerian jartzen ditu pertsona partaide den kategoria desberdinen arteko barne-loturak. Honela defini

genezake interseksionalitatea: “arrazan, klasean, sexualitatean, naziotasunean, gaitasunean eta beste hainbat kontutan pentsatu gabe generoan pentsatzeko ezintasuna”. (Davis, 2017, 57. or.) Emakumeak ez dira soilik emakume, arraza ere izango dute (arrazak garbirik ez dagoela ulerturik), adina, klasea, sexualitatea, eskolatze-aldi bat eta abar. Errealitate sozialaren kontzeptualizazio horrek agerian jartzen du gizarte-mugimendu guztiak elkarri lotuta daudela.

Aztergai dugun kasu honetan, begien bistakoa da interseksionalitatea. Emakumez ari gara, adinekoez. Hori, gezurra badirudi ere, ez zen hain gauza nabaria duela zenbait urte, berekin ekar ditzakeen arazo guztiekin; hala ere, kategorien arteko interkonexioa konplexuagoa izan daiteke, eta kategorio faltsuak edo pertzepzio-kategorioak ere har ditzake barne. Bere bertsiorik sinpleenean, honela irudika liteke interseksionalitatea:

Interseksionalitate sinplifikatua:

- Emakumea
- Adinekoa

Interseksionalitate-mapa sinplifikatuak badiosku zerbait, berezko balioa duen zerbait. Lan honetan aztergai izan ditugun emakumeek diskriminazioa edo indarkeria jasaten badute, ez da soilik emakume direlako, baita nagusiak direlako ere. Bakoitzak bere aldetik jasaten du diskriminazio edo indarkeria hori, azpikategoria berezi gisa jasan ere. Ezin dezakegu esan horrek elkarloturiko bi kategorien ondorio negatiboak ugaltzea dakarrenik, ez baita zientzia hutsa, baina argi esan dezakegu efektu negatibo horiek areagotu egiten direla. Honelakoak dira, beraz, lan honetan aztertutako pertsonak :

- a) Emakumeak
- b) Adinekoak
- c) Euskal herritarrak (edo halakotzat hartuak) edo atzerritarrak (Euskadin atzerritar izatea hartzen den zentzuan)
- d) Euskaldunak (euskaldun zahar zein berri) edo euskaldundu gabeak
- e) Alargunak, ezkonduak, dibortziatuak edo ezkongabeak (gutxiespen-zentzua izaten duen zoritxarreko *neskazahar* kategoria hori)
- f) Pentsiodunak
- g) Erretiratuak

Beraz, emakumeen artean berezitako kategorien interseksionalitatea honelatsu irudika liteke:

Interseksionalitate konplexua:

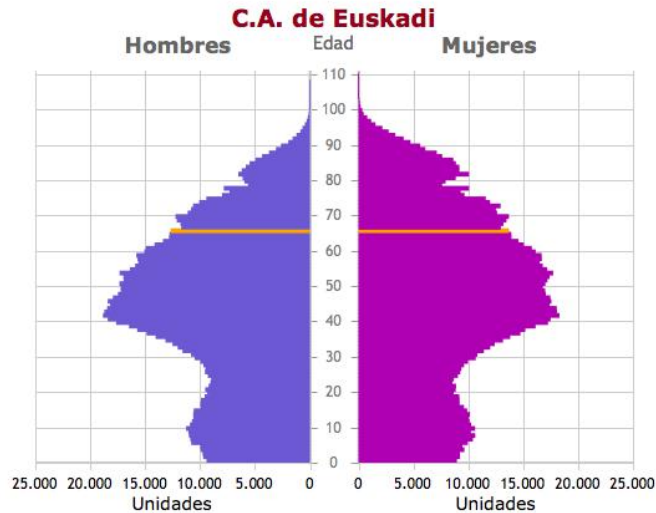
- Emakumea
- Adinekoa
- Euskal herritarra
- Atzerritarra
- Euskalduna
- Euskaldun zaharra
- Euskaldun zahar alfabetatua
- Euskaldun zahar analfabetoa (euskarari dagokionez)
- Euskaldun berria
- Euskaldundu gabea
- Alarguna
- Ezkondua
- Dibortziatua

- Ezkongabea
- Pentsioduna
- Erretiratua

II. EUSKAL ESPERIENTZIA

Euskal Estatistika Erakundeak (Eustat, 2018) biztanleriaren bilakaera aztertzean Euskadiko biztanleria zahartzen ari dela diosku, eta Europako gainerako eremuetan ere joera hori da nagusi. Eustatek aurtengorako aurreikusitako zifren arabera, Euskadiko biztanleriaren % 1,20k 65 urte ditu, baina belaunaldien arteko estimazioa % 10,5ekoa da 63-71 bitarteko adin-tartean. Grafiko horrek berak parekotasun normala islatzen du adin-tarte horretako gizonezkoen eta emakumezkoen artean: % 52,6tik % 52,3ra bitartekoa emakumezkoen kasuan eta % 47,7tik % 47,4ra bitartekoa gizonezkoen kasuan. Aipatu beharra dago, halaber, gizonezkoen eta emakumezkoen arteko populazio-desberdintasuna handituz doala adin-adierazleek gora egin ahala: 72 urtetik gorako emakumeak adin-tarte horretako biztanleriaren % 60 baino gehiago dira dagoeneko, eta batzuek eta besteak batera hartuta Euskadiko biztanleriaren laurdena osatzen dute. Kopuruagatik bakarrik, biztanleria multzo esanguratsua da, ezbairik gabe.

Zona geográfica

C.A. de Euskadi

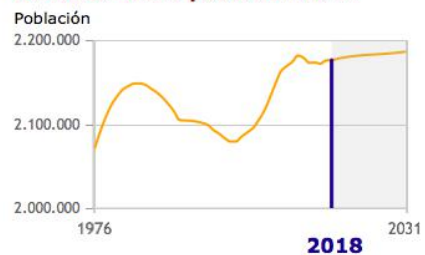
2018

Población	26.494	
Edad	65	1,20 %
Año de nacimiento	1952	
Mujeres	13.859	52,3 %
Hombres	12.635	47,7 %
Ratio de sexo (M/H)	1,10	
Fecha de referencia	01/01/2018	
Tipo de datos	Datos proyectados	

Grupos de edad

Edad	Unidades	%			Ratio sexo
		Tot	Muj	Hom	
≥72	305.939	14,1	60,3	39,7	1,52
63-71	228.193	10,5	52,6	47,4	1,11
≤62	1.641.884	75,4	49,6	50,4	0,98
Total	2.176.016	100,0	51,4	48,6	1,06

Evolución de la población total

Fuente: Eustat. Indicadores demográficos. Estadística municipal de habitantes. Proyecciones de población

Euskal gizartea oso aktiboa da, zentzu guztietan. Partaidetza politikoa eta soziala estatuko handienetakoa izango da segur aski, eta Eusko Jaurlaritzak modu positiboan erantzun ohi dio partaidetza horri. Eusko Jaurlaritzak hainbat estrategia diseinatu ditu biztanleria talde ahulei laguntzeko: emakumeak eta adineko pertsonak dira horietako batzuk. Hala ere, ez dut aurkitu aztergai dugun biztanleriaren arazoei berariazko erantzunak emateaz arduratzen den erakunderik.

Hori guztiz normala da, ordea. Ia ezinezkoa da elkar gurutzatzen diren kategorien arabera era daitezkeen biztanleria talde guztiez arduratuko diren erakundeak sortzea. Ildo horretan, Estatuak beharrezko bitartekoak jarri beharko lituzke erakunde orokorrek gizarte talde horiei lekua eman diezaieten, eta taldeak, beren premien arabera, banakotasunean edo kolektibotasunean txerta daitezten.

Euskadin, hauek dira aztergai dugun giza taldearen premiez arduratzen diren erakunde nagusietako bi: *Emakunde* Emakumearen Euskal Erakundea eta *Euskadi Lagunkoia*.

2.1. EMAKUNDE

Emakunde edo Euskal Emakumearen Erakundea:

[...] Eusko Jaurlaritzaren erakunde autonomoa da. **Berdintasunerako politikak diseinatu, bultzatu, gomendatu, koordinatu eta ebaluatzen ditu, bai eta gizartea sentsibilizatu ere, Euskal Autonomia Erkidegoko emakumeen eta gizonen arteko benetako berdintasun eraginkorra lortzeko xedez.** (Emakunde, 2014)

Emakundek bi sail handitan banatua du bere lana:

- Herri-administrazioko lana
- Gizarteko lana

Funtsezkoak dira bi sailak, hain garrantzitsua den gizarte talde baten bizibaldintzak hobetzea helburu duen organo autonomo horrentzat. Emakundek, bestalde, zerbitzu ugari eskaintzen ditu aukeran, eta sarean ikusgai daude guztiak. Hona hemen atal nagusiak: (Emakunde, z.g.)

Sentsibilizazioa

Kanpo-prestakuntza

Laguntzak eta errekonozimenduak

- Diru-laguntzak
- Sariak eta lehiaketak
- Bekak
- Errekonozimendua
- Homologazioa

Elkarlana

Koordinazioa

Aholkularitza

- Herritarrei
- Enpresei
- Emakume-elkarteei
- Administrazio Publikoari

Jakintza sortzea

- Ikerketa
- Dokumentazioa
- Tresnak, gidak eta laguntza materialak
- Argitalpenak

Plangintza

Ebaluazioa

Legedia

Kexak eta iradokizunak

Zehapenak

Bestalde, Emakunderen araudiak ezarritakoaren arabera, honako funtzio hauek ditu: (Emakunde, 2014)

Institutuaren helburuak lortzeko jarraibideak finkatzea eta Autonomia Erkidegoko botere publiko guztietan ezartzeko lan egitea.

Berdintasunerako politiken eta Autonomia Erkidegoko legeriaren jarraipena egitea, gizonen eta emakumeen berdintasunaren printzipioa betetzen den egiaztatzeko.

Emakumeen eta gizonen benetako berdintasuna eragozten edo zailtzen duten oztopoak ezabatzeko lege-aldaketei buruzko proposamenak egitea, eta, era berean, 4/2005 Legea garatzeko arauak proposatzea.

Erkidegoko Administrazioak sustatzen dituen arauen prestakuntza-prozeduran txostenak egitea, generoaren araberako inpaktuari buruzko txostenen zuzentasuna egiaztatzea eta, hala dagokionean, hobetzeko proposamenak egitea

Eusko Jaurlaritzako sailek, foru-aldundiek eta toki-erakundeek emakumeen eta gizonen berdintasunerako onartzen dituzten planen egokitasunari buruzko txostenak egitea, hau da, plan horiek Eusko Jaurlaritzak

legegintzaldi bakoitzerako onetsi behar duen plan orokorreko esku-hartze ildoekin eta jarraibideekin bat datozen ala ez argitzeko txostenak egitea.

Genero-ikuspegia politikaren arlo guztietan txertatzeko metodoak diseinatzea eta bultzatzea, eta, batez ere, generoaren araberako eraginaren aurretiazko ebaluazioa egiteko gidalerroak proposatzea, eta Administrazioaren jardunean eta arautegian desberdintasunak ezabatzeko eta emakumeen eta gizonen berdintasuna sustatzeko neurriak ezartzea.

Emakumeen eta gizonen berdintasunaren arloa jorratzen ari diren erakunde, organo eta unitate eskudunetako langileen eginkizunei eta trebakuntzari buruzko gutxieneko baldintzak, oinarritzkoak eta komunak, proposatzea EAEko herri-administrazioetako organo eskuduneci.

Emakumeen eta gizonen berdintasunaren arloko jarduerak bultzatzea, EAEko herri-botereei aholkuak ematea eta elkarlanean aritzea, batik bat emakumeen eta gizonen berdintasunerako trebakuntza-planak (emakumeen aurkako indarkerian esku hartzeko planak barne) diseinatzeko.

Emakumeen eta Gizonen Berdintasunerako Sail arteko Batzordearen eta Emakumeen eta Gizonen Berdintasunerako Erakunde arteko Batzordearen egitekoak bultzatzea eta koordinatzea, eta Autonomia Erkidegoko herri-botereek garatzen dituzten programetarik emakumeen egoeran zein emakumeen eta gizonen arteko berdintasunean eragina izan dezaketenak koordinatzeko neurriak bultzatzea.

Emakumeen eta gizonen baldintza, beharrizan eta interesak aztertzea, bai eta horren guztiaren ondorioz politikan, ekonomian, kulturen eta gizartean dauden desberdintasunak ere, eta, batik bat, jarduera-eremu bakoitzean aplikatu beharreko politikak zehazteko azterlanak sustatzea.

Emakumeen eta Gizonen Berdintasunerako Plana egitea eta Eusko Jaurlaritzak onar dezan proposatzea, bai eta plana ebaluatzea ere.

Euskal Autonomia Erkidegoan emakumeen aurkako indarkerian esku hartzeko dauden zerbitzu eta programen eraginkortasuna eta irismena ebaluatzea.

Enpresa eta erakundeeci aholkuak ematea eta enpresa eta erakundeontzako laguntzak eta bestelako sustapen-neurriak ezartzea, baliabide material eta ekonomikoak zein giza baliabideak emateko, enpresa eta erakundeok emakumeen eta gizonen berdintasunerako planak, programak eta jarduerak garatu ahal izan ditzaten.

Gizonen eta emakumeen berdintasunaren arloko zerbitzuak eman nahi dituzten erakundeek behar duten homologazioa lortzeko bete beharreko gutxieneko betekizunak eta baldintzak (oinarritzkoak eta komunak) proposatzea organo eskudunari.

Edonolako bereizkeria jasaten duten emakumeen oinarritzko gizarte-eskubideak bermatzeko zerbitzuak bultzatzea, eta horien inguruko proposamenak egitea.

Gizonen eta emakumeen bizitza pertsonala, lana eta familiako ardurak bateratzen lagunduko duten zerbitzu sozio-komunitarioak bultzatzea, eta horien inguruko proposamenak egitea.

Sentsibilizazio-, sustapen- eta zabalkunde-ekintza eta kanpaina egokien bidez, herritarrak emakumeen eta gizonen berdintasunaren esanahiaz eta garrantziaz jabetzea, eta berdintasuna lortzeko eta emakumeei botere gehiago emateko beharraz ohartzea.

Nolako xedeak edo eginkizunak dituzten kontuan hartuta, Emakunderen helburuak lortzen lagundu dezaketen elkarte, fundazio eta gainerako erakundeekin harremanak ezartzea, bai eta lankidetzan aritzeko bideak ere.

Beste autonomia-erkidego batzuetako, estatuko eta nazioarteko antzeko erakunde eta organismoekin harremanak ezartzea eta lankidetzabideak finkatzea.

Sexuaren zioz emakumeek jasaten dituzten bereizkeria, abusu edo eskubide-urraketan salaketak bideratzea, eta behar diren ekintzak abiaraztea.

Emakumeek eta Gizonen Berdintasunerako otsailaren 18ko 4/2005 Legean aurreikusten den zehapena-ahalmenez baliatzea.

Emakundek egiten duen lana ez da abstraktua, emakumeen arloan. Zeharkako lana da, adin talde guztietako emakumeak aintzat hartzen dituen, baina baita gizonak ere. Izan ere, Emakunderen garrantzia ez datza emakumeentzako gizarte hobea sortzean, guzti-guztiontzako gizarte hobea sortzean baizik.

2.2. EUSKADI LAGUNKOIA

Euskadi Lagunkoia Eusko Jaurlaritzako Enplegu eta Gizarte Politika Sailak sustatu eta Matia Fundazioak abiarazitako ekimena da eta bere helburua adinekoek eta, oro har, herritarrek Euskadiko udalerririk hobetzen parte har dezatela bultzatzea da, zahartu ahala nork bere bizimodua izaten jarraitu ahal izateko. (Euskadi Lagunkoia, 2018)

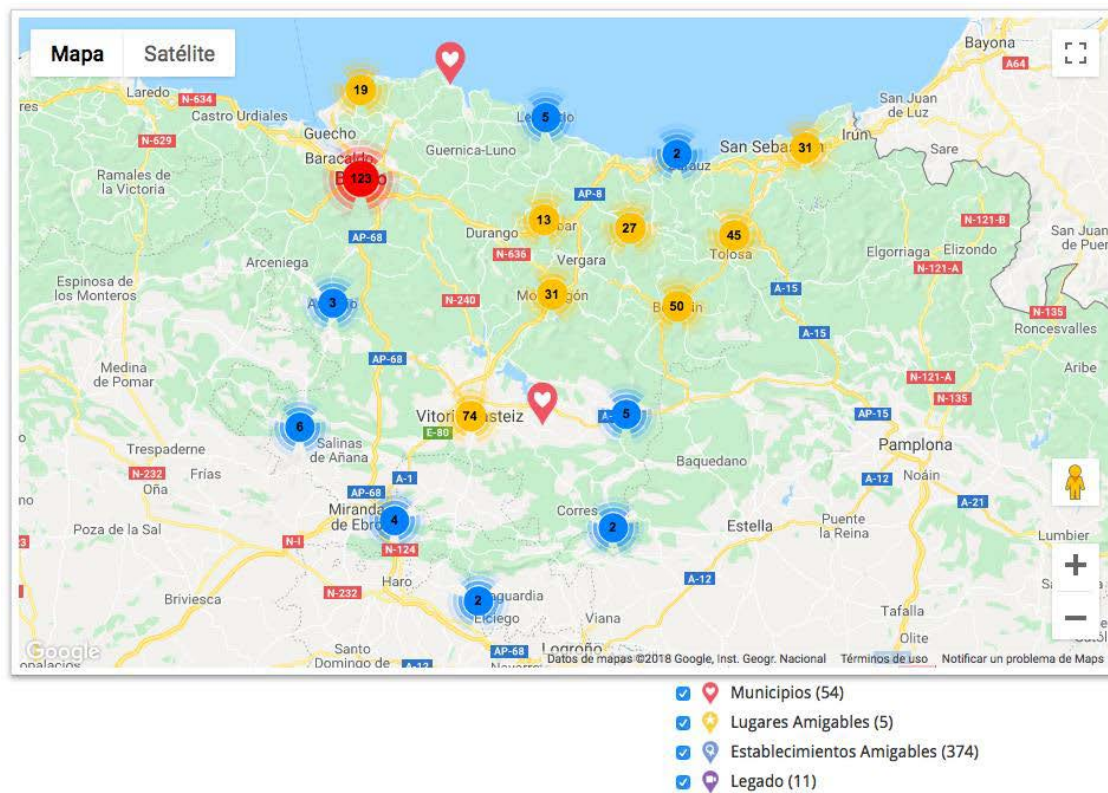
Euskadi Lagunkoia eredu Adinekoekin Lagunkoia diren Ingurune Programan dago oinarrituta eta aipatu berri dugun xede orokorraz gain, honako helburu hauek ditu: (Euskadi Lagunkoia, 2018).

- Adineko pertsonak Euskadiko herri eta hirietako bizitzan ongizate-sortzaile gisa eskaintzeko dutenaz baliatzea.
- Herritarren partaidetza-prozesuak sortzea eta bultzatzea.
- Ekimen lagunkoien sarea sortzea Euskadin.
- Lekuan lekuko ingurunean aldaketak bultzatzea, bertako herritarren bizikaltatea hobetzeko asmoz.

Euskadi Lagunkoia ereduaren helburuak betearazteko, honako neurri hauek hartu behar dituzte erakundeek: (Euskadi Lagunkoia, 2018)

- Garraioa, guztiok joan-etorriak erraz egin ditzagun, hala herri barruan nola herritik kanpo.
- Gure beharrianetara egokitutako etxebizitzak.
- Partaidetza eta gizarte-ehuna, auzokideen arteko elkar laguntza sustatzeko.
- Errespetua eta inklusioa, belaunaldi guztiekin batera landuz.
- Herritarren partaidetza eta enplegua, herritar-sentimendua eta pertsonen beharrianei egokitutako enplegua sustatzeko.
- Komunikazioa eta informazioa, gure herri eta hirietan ondo pasatzeko, elkarlanerako, ikasteko, gozatzeko... dauden aukera guztiak ezagutzeko.
- Gizarte- eta osasun-zerbitzuak, zer baliabide ditugun eta nola eska ditzakegun jakiteko.
- Aire zabaleko eremu eta eraikinak, espazio publikoen (parke, lorategi, kiroldegi, plazen...) erabilera sustatzeko, hobetzen laguntzeko eta gure lekuri gogokoena gainerakoekin partekatzeko.

Gaur egun, 54 udalerrik, 5 leku lagunkoik, 374 establezimenduk eta 11 ondarek osatzen dute Euskadi Lagunkoia ekimena. Honela irudika litezke Euskal Autonomia Erkidegoko mapan.

Zoritxarrez, Oñatiko udalerrria ez dago sartuta ekimen horretan, eta 2 establezimendu lagunkoi ditu soilik. Baina, orduan, zer da herri lagunkoi bat? Euskadi Lagunkoia (2018) webguneak honela definitzen du: “hiri-ingurune integratzaile eta irisgarri bat, pertsonen arteko bizikidetza eta adineko pertsonen zahartze aktiboa sustatzen duena”.

Euskadi Lagunkoia ematen duen definizioak bi arazo ditu, ordea. Lehen, zahartze aktiboa aukera bakartzat eskaintzea. Hitz egin dugu horretaz lehenago ere, Anna Freixasen lana berrikustean. Zahartze aktiboa ez da, inondik inora, zahartzarorako aukera bakarra. Are gutxiago erlazio bitar bat, beste aukera bakartzat bizitza sedentarioa eskaintzen duena. Izan ere, kolore askotariko eremu bat daukagu muturreko bi aukera horien artean.

Bigarren arazoa da ekimena hiri-inguruneetara zuzenduta dagoela soilik, itxuraz behintzat. Hori arazo handia da, adibidez, Oñatirentzat, bere lurraldearen % 96,18 eremu urbanizaezina izanik (Eustat, 2014).

Oñatiko EAJ-PNVko udal-taldeak 2018ko maiatzaren 3an kaleratutako prentsa-oharrak udalerrria Euskadi Lagunkoia ekimenaren barruan sartzea proposatu zuen, Oñatiko politika publikoak hartara egokituz adin guztietako pertsonen arteko elkarbizitza ahalbidetuko duten espazio publikoak sortu ahal izateko.

Gaur egungo gizarte-ereduan, belaunaldien arteko elkarbizitza ohiko bihurtzen ari da. Zahartze aktiboaren kontzeptua aintzat hartu behar du gizarteak, eta adineko pertsonen autonomia bermatzeko gai izan. EAJ-PNVko udal-taldekook uste dugu Euskadi Lagunkoia programaren beharra daukagula eta aukera ezin hobea dela Oñati Lagunkoia eraikitzeko, gure herria atsegina izateko herritar guztientzat (haur, gazte, heldu eta edadekoentzat). (Oñatiko EAJ-PNVko Udal Taldea, 2018, 2. or.)

EAJko udal-taldearen proposamena bikaina da, baina ez da kontuan hartu politika publikoak, formalak ez ezik, gauzagarriak ere izan daitezkeela. Oñatin etengabe ari dira aldaketak egiten, nola espazio publikoan hala pribatuan, bertan bizi diren adin talde guztietako pertsonen irisgarritasuna eta integrazioa hobetze aldera.

Aurreko atalean, Emakunderen inguruan azpimarratu dugun bezala, Euskadi Lagunkoia ez du berariazko loturarik aztergai dugun gizataldearekin, baina garrantzizko zeregina bete dezake adinekoak ahalduentzeko eta haien beharrianak hobeto ulertzeko.

III. ADINEKO EMAKUMEEN MUNDUA

Oñatiko adineko emakumeen mundura hurbiltzeak zeregin zaila izan behar zuela ematen zuen ni bezalako pertsona batentzat, hau da, adin ertaineko atzerritar gizonezko batentzat. Beraz, metodologia bat prestatu nuen, bertako emakumeek bizi duten egoera islatzen eta haien beharrianen eta nahien bozeramaile izaten lagunduko zidana.

Hiru metodologia erabili ditut gaia aztertzeko. Hasteko, Emakunde eta Eustaten datu-baseak baliatuz, estatistikoki eta kuantitatiboki aztertu dut Oñatiko adineko emakumeen egoera. Informazioa, askotan, ez da egoten eskuragarri edo eguneratuta. Eustaten datuetako batzuk, adibidez, 2014ko argitalpen-data dute. Horrek esan nahi du datuak 2013koak direla, gutxienez, eta aztergai dugun populazioa bost urtez desfasatuta dagoela.

Bigarren mailako estatistika-informazioaren hutsuneak ikusita, adineko pertsona taldeek antolatutako ekitaldi publiko batzuk aztertu ditut: Pake Leku eta Lagun Leku pentsiodun taldeek antolatutakoak, besteak beste. Lan honetan aztertutako adin taldeko pertsonen parte hartutako elkarretaratze, txango eta bilera informalen jarraipena egin dut, adibidez.

Oñatiko kulturen eta gizartean murgiltzen egindako lana funtsezkoa izan da, jakina, ikerketa arrakastaz burutu ahal izateko. Bistan da bost hilabete ez direla aski nire lanari azterketa etnografiko deitzeko, eta, beraz, iraganeko esperientzia (bi urtekoa) funtsezkoa izan da herriko kultura eta gizartea ezagutzeko.

Azkenik, lan honetan aztertutako pertsonen ahotsa emateko nahiak eraginda, elkarrizketa batzuk ere egin ditut, erdi egituratutako galdetegietan oinarrituta. Elkarrizketa horiek anonimoak izan behar zuten. Ondorioz, litekeena da elkarrizketa horietan egindako aurkikuntzen narrazioetan zenbait istorio nahastuta agertzea edo zentzua galtzea, baina elkarrizketarekin hartutako konpromiso etikoak anonimotasuna beste gauza guztien gainetik jartzera behartu nau.

Elkarrizketarekin jarri zidaten anonimotasuna gordetzeko baldintza eta euren borondatez agertu ziren gero elkarrizketa-hitzordura. Elkarrizketa bakoitzak ordu eta erdi inguruko iraupena izan zuen eta, denak audioan grabatu arren, ez

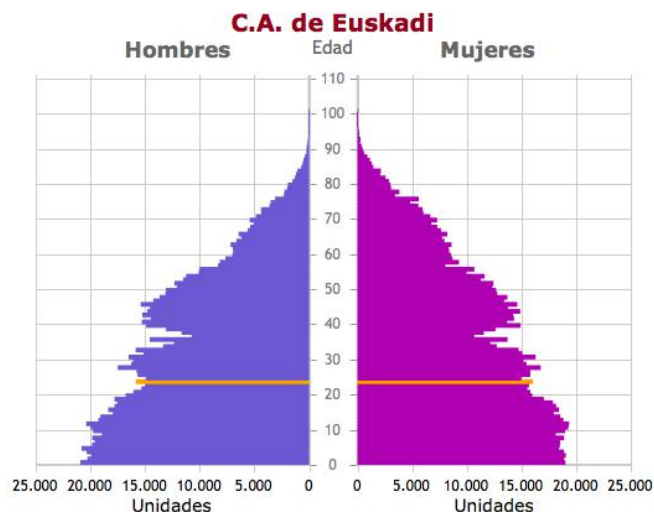
da bertsiio estenografikorik egin. Audio-materialak lan hau aurkeztean suntsituko dira.

Elkarrizketak egiteko orduan, Datuak Babesteko Erregelamendu Orokorraren Gidan proposatzen den protokoloari jarraitu diot (Datuak babesteko agentzia espainiarra, Datuak babesteko agintaritzakatalana, Datuak babesteko euskal agentzia, 2016). Beraz, elkarrizketatuei zehatz-mehatz jakinarazi zitzaiezen zein izango zen elkarrizketetan emandako datuen tratamendua, erabilera eta xedea. Era berean, euren eskubideen eta eskubideak erabiltzeko moduaren berri eman zitzaiezen, argi eta erraz ulertzeko moduan eman ere. Artikulu hau aurkezteko datan, elkarrizketatuetako batek ere ez du bere elkarrizketa edo bertan emandako informazio ez-pertsonala kentzeko eskatu.

3. 1. ADINEKO EMAKUMEAK ZENBAKITAN

Ukaezina da biztanleria-piramidea aldatu egin dela azken urteotan, Europako populazioa ziztu bizian zahartzen ari delako. Biztanleriaren zahartze hori bi norabidetan ari da gertatzen: 65 urtetik gorako biztanle kopurua etengabe ari da handitzen eta biztanleek gero eta urte gehiago hartzen dituzte. Ondorioz, bizi-itxaropena etengabe ari da hazten, herrialde aurreratuenetan gehienbat.

1976an (urte horretakoa da Eustaten aurkitutako estatika-daturik zaharrena), 1952an jaiotako belaunaldia Euskadiko biztanleriaren % 1,40 zen, 63 eta 71 urte bitarteko pertsonak % 5,6 ziren, eta 72 urtetik gorakoak % 4,1. Guztira, adineko helduak Euskadiko biztanleriaren % 9,7 ziren. Emakumeak ziren, gainera, gehienak: 63 eta 71 urte bitarteko adin taldean % 56,7 ziren, eta 72 urtetik gorakoen taldean % 62,5.

Zona geográfica

C.A. de Euskadi

1976

Población	30.781	
Edad	23	1,40 %
Año de nacimiento	1952	
Mujeres	15.427	50,1 %
Hombres	15.354	49,9 %
Ratio de sexo (M/H)	1,00	
Fecha de referencia	01/01/1976	
Tipo de datos	Datos observados	

Grupos de edad

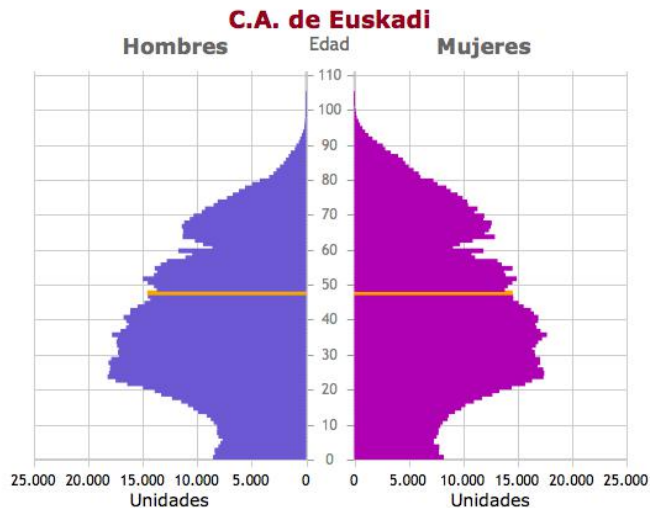
Edad	Unidades	%			Ratio sexo
		Tot	Muj	Hom	
≥72	84.067	4,1	62,5	37,5	1,67
63-71	115.632	5,6	56,7	43,3	1,31
≤62	1.872.079	90,3	49,5	50,5	0,98
Total	2.071.778	100,0	50,4	49,6	1,02

Evolución de la población total

Fuente: Eustat. Indicadores demográficos. Estadística municipal de habitantes. Proyecciones de población

XXI. mendearen hasieran, aldaketa handi bat gertatu da biztanleria-piramidearen eraketan: zuhaitz baten itxura du orain. 2000. urtean, 1952an sortutako belaunaldia Euskadiko biztanleriaren % 1,30 zen. 63 eta 71 urte bitarteko pertsonak guztizkoaren % 9,9 ziren, eta 72 urtetik gorakoak % 9,6. Guztira, adineko pertsonak Euskadiko biztanleriaren % 19,5 ziren; hau da, tradizionalki adineko pertsonen multzoan sartu izan den biztanleria bikoiztu egin da mende laurden bat baino gutxiagoko denboran. Emakumeek osatzen dute gehiengoa: 63 eta 71 urte bitarteko adin taldean % 52,9 eta 72 urtetik gorakoen taldean, berriz, % 62,7.

Zona geográfica

C.A. de Euskadi

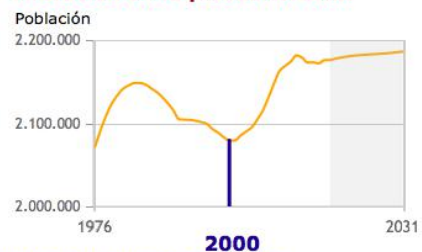
2000

Población	29.321	
Edad	47	1,30 %
Año de nacimiento	1952	
Mujeres	14.626	49,9 %
Hombres	14.695	50,1 %
Ratio de sexo (M/H)	1,00	
Fecha de referencia	01/01/2000	
Tipo de datos	Datos observados	

Grupos de edad

Edad	Unidades	%			Ratio sexo
		Tot	Muj	Hom	
≥72	199.909	9,6	62,7	37,3	1,68
63-71	205.043	9,9	52,9	47,1	1,12
≤62	1.674.276	80,5	49,5	50,5	0,98
Total	2.079.228	100,0	51,1	48,9	1,05

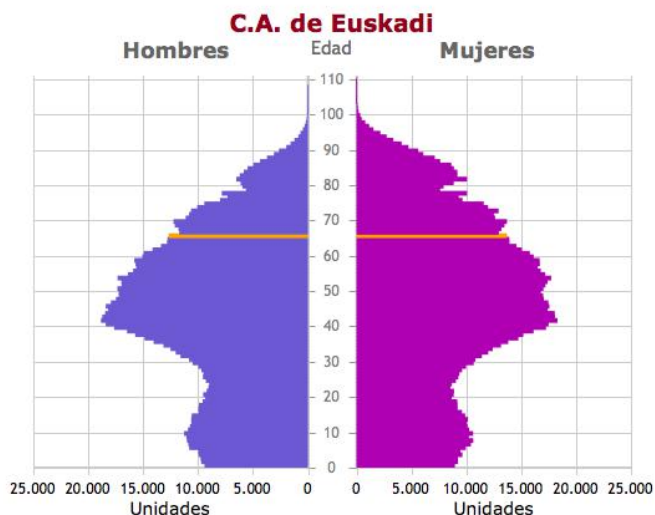
Evolución de la población total

Fuente: Eustat. Indicadores demográficos. Estadística municipal de habitantes. Proyecciones de población

Gaur egun, aztergai dugun biztanleriak 65 urteak beteta ditu eta guztizko zenbatekoaren % 1,20 da, hau da, % 0,10eko gainbehera jarraitua egon da aztertutako agertokietako bakoitzean. Hala, gaur egun, 63 eta 71 urte bitarteko pertsonak % 10,5 dira, eta 72 urtetik gorakoak % 14,1. Guztira, adineko helduak Euskadiko biztanleriaren laurdena dira gaur egun. Emakumeek osatzen dute gehiengoa: 63 eta 71 urte bitarteko adin taldean % 52,6 dira, eta 72 urtetik gorakoen adin taldean % 60,3. Bestalde, ikusten den moduan, 63 urtetik gorako gizonen eta emakumeen arteko arrakala murriztu egin da azken urteotan.

MUJERES DE 65

Zona geográfica

C.A. de Euskadi

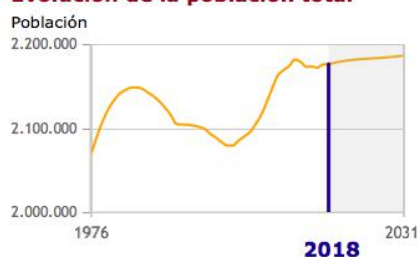
2018

Población	26.494	
Edad	65	1,20 %
Año de nacimiento	1952	
Mujeres	13.859	52,3 %
Hombres	12.635	47,7 %
Ratio de sexo (M/H)	1,10	
Fecha de referencia	01/01/2018	
Tipo de datos	Datos proyectados	

Grupos de edad

Edad	Unidades	%			Ratio sexo
		Tot	Muj	Hom	
≥72	305.939	14,1	60,3	39,7	1,52
63-71	228.193	10,5	52,6	47,4	1,11
≤62	1.641.884	75,4	49,6	50,4	0,98
Total	2.176.016	100,0	51,4	48,6	1,06

Evolución de la población total

Fuente: Eustat. Indicadores demográficos. Estadística municipal de habitantes. Proyecciones de población

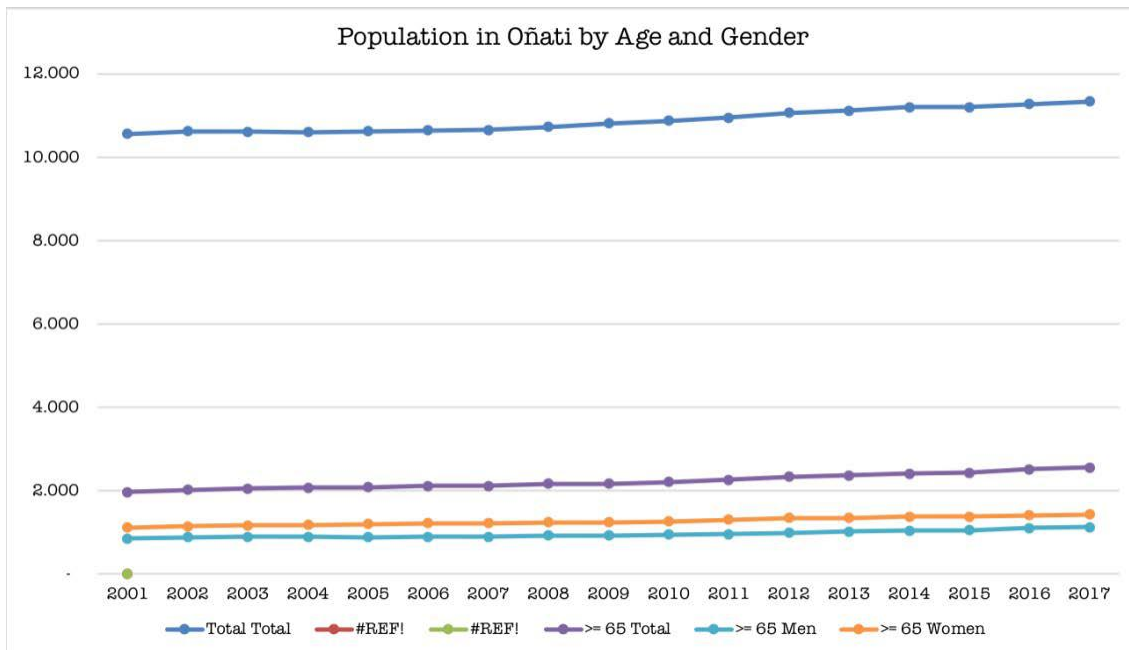
Oñatin 11.344 lagun bizi gara, Eustaten 2017ko datuen arabera. Herriko biztanle guztietatik, 2.554 lagun 65 urtetik gorakoak dira: 1.126 gizon eta 1.428 emakume (Eustat, 2017). Beraz, egungo biztanleriaren % 22,5 adineko pertsonak dira, eta horietatik erdia baino gehiago emakumeak (Oñatiko biztanleria osoaren % 12,5).

2001. urtetik aurrera, udalerriko biztanleria % 7,3 handitu da guztira, eta adineko pertsonen kopurua, berriz, % 30,1. Ondoko grafikoan argi eta garbi ikusten da eboluzio hori.

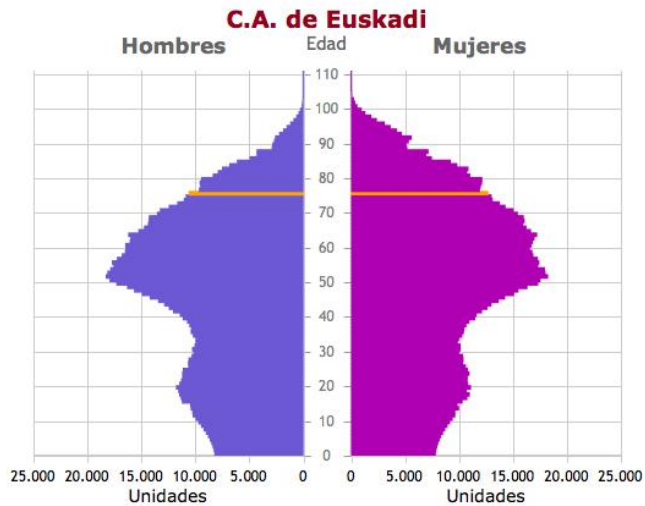
Biztanleria guztira	10.565	10.611	10.624	10.658	10.809	10.951	11.121	11.202	11.344	
	Guztir									
	a	1.963	2.053	2.087	2.115	2.163	2.260	2.366	2.434	2.554
	>=									
65	Gizon									
ak	851	889	886	898	925	958	1.020	1.056	1.126	
Emak										
umea										
k	1.112	1.164	1.201	1.217	1.238	1.302	1.346	1.378	1.428	

1. taula. Oñatiko biztanleriaren hazkundea 2001 eta 2017 artean (Eustat, 2017)

(Eustat, 2017)

Eustatek berriki argitaratu ditu 2028rako biztanleria-proiekzioak. Aurreikuspenen arabera, egun 65 urte dituztenek 75 izango dituzte orduan, eta horien beherakada iraunkorrek % 0,10ekoa izaten jarraituko duenez, adin horretako pertsonak Euskadiko biztanleria osoaren % 1,10 izango dira hamar urte barru. Bestalde, 63 eta 71 urte bitarteko biztanleria populazio osoaren % 12,4 izango da eta 72 urtetik gorakoak (adin-tarte horren barruan egongo da, orduan, lan honetan aztertutako gizataldea) % 17,1 izango dira. Bi adin talde horiek Euskadiko Autonomia Erkidegoko biztanleriaren % 29,5 hartuko dute, hau da, biztanleria osoaren heren bat ia. Bestalde, 63 eta 71 urte bitarteko adin taldean, emakumeen ehunekoa bere horretan mantenduko da, aldaketarik gabe, baina 72 urtetik gorako adin taldean gizonen eta emakumeen arteko arrakala estutu egingo da, itxura guztien arabera, adin-diferentziaren arrakalak guztietan handiena izaten jarraituko badu ere.

Zona geográfica

C.A. de Euskadi

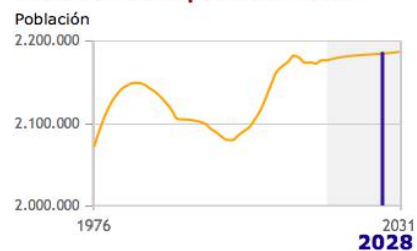
2028

Población	23.543	
Edad	75	1,10 %
Año de nacimiento	1952	
Mujeres	12.889	54,7 %
Hombres	10.654	45,3 %
Ratio de sexo (M/H)	1,21	
Fecha de referencia	01/01/2028	
Tipo de datos	Datos proyectados	

Grupos de edad

Edad	Unidades	%			Ratio sexo
		Tot	Muj	Hom	
≥72	373.695	17,1	58,8	41,2	1,43
63-71	271.769	12,4	52,6	47,4	1,11
≤62	1.538.517	70,5	49,6	50,4	0,98
Total	2.183.981	100,0	51,6	48,4	1,07

Evolución de la población total

Fuente: Eustat. Indicadores demográficos. Estadística municipal de habitantes. Proyecciones de población

3.2. NOLA IKUSTEN DITUGU ADINEKO EMAKUMEAK?

Ikerketa hau egin nuen bitartean, ekitaldi askotan lekuko gisa parte hartzeko aukera izan nuen. Ekitaldi horietan, adineko emakumeek funtsezko zeregina bete zuten beti. Horietako bat Emakumearen Nazioarteko Egunerako elkarretaratzeen antolaketa izan zen. Emakumeek, adinekoek bereziki, deitu eta antolatu zuten Olakua auzoko ahateen parkeko elkarretaratzea. Hamar bat emakumeko talde batek etxeko lanen feminizazioa agerian uzten zuten hainbat objektu ezarri zituen eremu publiko hartan, gaiari lotutako kontsigna batzuekin batera. Elkarretaratzeak bi errebindikazio nagusi egin zituen: emakumeen kontrako indarkeriaren arbuioa, batetik, eta gizarte berdinzaleago baten aldeko mugimenduetan (oraindik bide luzea geratu arren) adineko emakumeek egin duten lanaren aitortzea, bestetik. Elkarretaratzera adin guztietako gizon-emakumeak agertu ziren, euskaldunak, espainiarrak,

amerikarrak, katolikoak zein musulmanak. Hurrekin eskolatik bueltan zetozen guraso eta aitona-amonek ere bat egin zuten. Elkarretaratzeak argi erakusten du nolako ahalmena duten hemen aztergai ditugun emakume adineko horiek mobilizazioak deitzeko eta antolatzeko. Bazkari bat ere antolatu zuten adineko emakumeentzat, eta bertarako bidean harro agertu ziren kalera askotan atera behar izan duen belaunaldi batekoak izateaz, euren eskubideen baina batez ere besteen eskubideen alde borrokatzeaz.

1. irudia. Emakumeen eguna Oñatin, 2018n.

Astelehenero, Espainiako gobernuari pentsio-igoera eskatzeko egin diren elkarretaratzeak abagune apartak dira adin talde horretako emakumeen lan nekazina egiaztatzeko. Fátima Báñez enplegu-ministroaren gutun bat jaso ondoren emakumeek egin zuten bileran egoteko aukera izan nuen. Gutunean, pentsioa % 0,25 igoko zela jakinarazten zien ministroak. Bileran, agerian geratu zen belaunaldi horretako emakumeak ez direla gizarte-borroketako

laguntzaile hutsak –egia esan, ez dut uste inoiz izan direnik–, Euskadiko gizartea aldatu eta berdinzaleagoa eta bidezkoagoa bihurtu duen mugimenduaren funtsezko partaideak baizik. Ez da kopuru-kontua bakarrik: emakume adina gizon zegoen aretoan, eta ideietan ere batzuk zein besteak paretsu ibili ziren. Emakumeen eta gizonen iritziak berdintasunean entzun eta onartu dira, eta emakumeen buruzagitza ezinbestekoa izan da pentsiodun eta erretiratuen mugimenduaren garapenean.

2. irudia. Pentsiodunen manifestazioak Oñatin, 2018n.

Asteroko elkarretaratzeetan, 200 lagun inguru biltzen ziren, gizonak eta emakumeak antzeko proportzioan. Normalean bi pankarta erabiltzen ziren, eta hitzaldien garaian pankartetako bat emakume talde baten esku geratzen zen, baina ez ziren beti emakume berak izaten. Halako batean ohartu nintzen emakumeen pankarta beti gizonezkoek eramaten zuten beste baten atzetik joan ohi zela. Pankartaz arduratzen ziren emakumeei aipatu nienean,

kasualitatea zela erantzun zidaten, ez baitzegoen pankarta bat gizonentzat eta beste bat emakumeentzat. Azpimarratzekoa da emakume horiek, aukeran, nahiago zutela beste norbaitek eramatea pankarta, eta beste inor prest ez zegoenean soilik eraman ohi zutela beraiek. Eta hor ikusten ditugu behin eta berriro euren burua besteentzat izatearen bitartez ahalduntzen. Sarritan, elkarretaratzeetan parte hartzen zuten amamak bilobekin batera agertzen ziren, erosketak egin aurretik edo ondoren; hau da, emakume horientzat partaidetza politikoa ez da eguneroko bizitzatik bereizita dagoen zerbaite, ardurak izatera ohituta daudelako, euren bizi-erabaki guztietan ikusten den moduan.

Elkarretaratzeak antolatzeaz eta haietan parte hartzeaz gain, makina bat gauza egiten dute herriko politika eta kulturaren alde. Hor ikusten ditugu sarritan bilobak zaintzen, erosketak egiten, senideak edo ezagunak anbulatoriora edo ospitalera eramaten. Adineko emakume askok, gainera, beren gain hartzen dute etxeko lanen ardura osoa. Hiru egoera desberdin ezagutu zituzten gaztetan: batzuek etxeko lanak egiten jardun zuten eskusiboki, beste batzuek partzialki (horrek ez du esan nahi denbora eta ahalegin gutxiago eskaintzen zietenik etxeko lanei, baizik eta etxean ez ezik kanpoan ere lan egin zutela), edo norbaiten laguntza izan zuten etxean (ordainpeko laguntza, oro har). Orain, zahartzaroan, etxeari denbora eskaintzen jarraitu behar dute, bikoteak (baldin bikoterik badute) denbora beretzat erabiltzen jarraitzen duen bitartean. Era guztietako kultur, gizarte- eta laguntza-jardueretan hartzen dute parte.

Oñatin ospatzen diren jaietan, hor ibiltzen dira sarritan adineko emakumeak antolaketa-batzordeetan parte hartzen, jan-edariak banatzen edota herriko kultur bizitza zuzentzen. Adineko emakumeen partaidetza, komunitatearen aldeko zerbitzua izateaz gain, eredugarria da emakume-belaunaldi gazteagoentzat, estereotipoak hausteko gai direla, nahi dutena izan daitezkeela eta hori guztia nahi dutenean egin dezaketela erakusten dietelako.

Partaidetza sozialari dagokionez, zaintza- eta laguntza-eginkizunetan hartu ohi dute parte. Erretiroa hartu berri duten emakume asko zahar-etxera joan ohi dira adineko pertsonak (senideak, normalean) bisitatzera. Badira atentzioa ematen duten bi ekimen, antzeko samarrak berez, baina “elkarrekin zerikusirik ez dutenak”, erabiltzaileen arabera. Batetik, Pake Leku elkarteak: dantza-ikasgelak, ile-apaindegia, alargunen aretoa, abesbatza, bingoa, antzokia eta bidaia-agentzia dituen etxea, familia batek dohaintzan emana. Etxea oso toki onean dago, San Joan kalean, San Migel elizaren atzean, herriaren erdi-erdian. Urteen joanean, garrantzi handiko kultur eta gizarte-erreferente bihurtu da Pake Leku Oñatiko adinekoentzat. Borondatezko laguntza eskaintzen duten hainbat emakume ezagutzeko aukera izan dut elkartean; emakume horiek bat datoz esatean euren partaidetza sozial eta kulturala baliagarria dela norbera besteei emateko, baina baita erretiroari heltzeko eta laneko urteetan zehar hartutako ohiturak bertan behera utzi beharra dakarren bizimodu-aldaketari aurre egiteko ere.

Herriaren beste alde batean, duela ez hainbeste, beste ekimen bat gauzatu zen, joan den mendearren erdialdean jaiotako gizon-emakume belaunaldi baten “besteentzat izateko” gaitasunetik sortua: Lagun Leku. Olabarrieta, Olakua, San Lorentzo eta Ugarkalde aldean bizi diren laugarren adineko pertsonen arazo sozialei konponbidea ematea da ekimenaren helburua. Eustaten datuen arabera (2017), auzo horietan herriko biztanleriaren laurdena bizi da: 2.486 biztanle (ez dira adin-tarteak zehazten). Udalerriko ingururik jendetsuena izanik, toki bat behar zen Pake Lekuk antolatutako jardueretara joaterik ez zuten zaharrentzat. Lagun Leku ekimenak hamaika jarduera antolatzen du, adinekoak lehengo ohituretara hurbiltzeko (San Joan sortak egitea, Arantzazuko Santutegirako txangoak Ama Birjinaren egunean, txokolatada San Blas egunean), baina egungo jarduerak egiteko ere bai (yoga-eskolak, bingoa, hainbat taldek egindako hitzaldiak). Elkarrekin Ugarkaldeko Eltzia etxean du egoitza: oso kokagune egokia da mugikortasun urriko pertsonentzat,

auzoko lagunekin denbora emateko, adibidez. Lagun Lekuren sortzaileek diotenez, adineko jendea autobus-geralekuetako eserleketan arratsaldea pasatzen ikustean bururatu zitzaien elkarte sortzeko ideia, bakardadea uxatzeko, ondo pasatzeko eta neguan gorputza berotzeko toki bat izan zezaten. Oraingoan, lokalak kafea, txokolatea eta infusioak baino ez ditu eskaintzen, baina laster taberna zabalduko dute bertan, Lagun Leku elkartetik bereizita, eta, beraz, elkartearen jardueretan parte hartzen dutenek janari eta edari gehiago izango dituzte aukeran. Elkartean laguntzen duten gizon-emakumeek zerbitzu ordainezina eskaintzen dute; askotan euren poltsikotik jartzen dute dirua, laguntzeko asmoz hutsez. Izan ere, elkarte hori izan da nire lanaren inspirazio-iturri nagusietako bat: bertako gizonak eta, batez ere, emakumeak hirugarren adinari aurre egiteko modu asko daudela erakusten duten adibiderik onenak dira. Helburu eta bizimoduen aniztasunak Lagun Lekuren ekarpenak aberasten ditu, bertara joaten diren guztien bizimodua hobetuz.

3.3. NOLA IKUSTEN DUTE EUREN BURUA ADINEKO EMAKUMEEK?

Lan honetarako erabilitako metodologiaren hirugarren urratsean, herriko emakume batzuk elkarrizketatu nituen, hirugarren adina esaten zaion adin-tarte horren bueltan zebiltzanak, erdi egituratutako galdetegien bidez. Elkarrizketen emaitza oso argigarria izan da, hasieratik bertatik hemen aurkeztuko ditugun ondorioetaraino. Elkarrizketak egiteko deialdi irekia egin zen Lagun Leku eta Bake Leku elkarten bidez, ikerketan parte hartu nahi zuten emakume guztiak bi egoitza horietan antolatu ziren informazio-hitzaldietara ager zitezten.

Lehenengo aurkikuntza: elkarrizketetan parte hartu zuten emakume gehien-gehienek euren identitatea isilpean eta anonimotasunean gordetzeko eskatu

zuten, eta, egia esan, ez da zeregin erraza biztanle guztiek elkar ezagutzen duten herri txiki batean. Izan ere, lehenago esan dugun moduan, adineko emakumeak 1.428 dira guztira. Beste ustekabe adierazgarri bat azterketan parte ez hartzea erabaki zuten emakumeek eman zidaten: horietako gehienek euren bizitzak interesik ez duela pentsatzen dute, ez dutela kontatzea merezi duen ezer. Elkarrizketatutako emakume batzuen lekukotasunean ere agertu zen ideia hori, baina, elkarrizketen amaieran egiaztatu zutenez, interesgarriak ez ezik ziragarriak ere izan dira euren bizitzak, beste emakume askorentzat inspiragarri izateko modukoak.

Nire lan honetan parte hartu duten pertsonen anonimotasuna gordetzeak dakarren zailtasun metodologikoa dela-eta, bertan ez da aipatzen ez izenik, ez adinik, ez lanbiderik, ez inor identifikatzen lagun dezakeen bestelako ezaugarririk. Ondorioz, azken emaitza erabilgarritasun akademiko eskaseko kontakizun lauso bat izateko arriskua kontuan hartuta, jarduera orokorretan taldearen heterogeneotasuna eta alderdi anitzak agerian jartzen saiatu naiz, gai espezifikoak alde batera utziz.

Elkarrizketatutako pertsona horiek guztiak bakar batean bilduko bagenitu, oso pertsona interesgarria izango litzateke, interes desberdin asko dituen, egunak zenbat ordu dituen ba ote dakien galdetu beharko geniokeen horietako bat. Izan ere, horixe da nire esperientziatik atera dudana ondorio nagusietako bat; alegia, galdera berbera egin beharko geniekeela Euskadi osoko milaka eta milaka emakumeri.

Ikerketa honetan parte hartu duten emakumeek lagundu egiten dute batzuetan Lagun Lekuko jardueretan, Bake Lekukoetan beste batzuetan, edota bietan ere bai inoiz. Senide nagusiagoak (gurasoak, osaba-izebak) eta txikiagoak (seme-alabak, bilobak) zaintzen dituzte, gaixoak ospitalera eramateaz arduratzen dira, nahiz eta familiakoak ez izan, zaharren egoitzara joaten dira bisitan, ondo ezagutzen baitute bakardadearen eragin suntsitzailea, eta adinekoen bizitza

luzatzen lagundu nahi dute. Beste era askotako lanak ere egiten dituzte: tortillak eta pintxoak prestatu edo arropa eta janaria bildu premia gorrian dauden herrialdeetako biztanleei edo errefuxiatu-eremuetako jendeari laguntzeko, dirua eta ondasunak bidaliz. Emakume horiek, gazteak ez izan arren, politikan interesatuta jarraitzen dute eta babeska eskaintzen diote Gure Esku Dago ekimenari edo preso politikoak hurbiltzeko mugimenduari, esate baterako. Emakume horiek denbora gehiago ematen dute besteei laguntzen euren burua zaintzen baino, ongi asko dakitelako gizarte-lanaren ordaina izugarria dela eta ematen duzuna baino gehiago itzultzen dizula bueltan. Emakume horiek, azkenik, lagundu egiten dute, badakitelako ez dagoela administrazio publikoak dena konpondu arte zain egoterik.

Emakume horiek kanpotik etorriak izan daitezke, edo kanpotik etorritako gurasoengandik Oñatin jaioak, edo Oñatiko betiko familia batekoak. Emakume gisa bizitzaz duten ikuspegia zeharo alda dezaketen agertokiak dira horiek denak.

Emakume horiek borrokan zaildutako belaunaldi batekoak dira izatez. Gaztetan aktibismo soziala, laborala eta politikoa egindakoak, euren bizitzaren beste parte bat balitz bezala. Frankismoan haziak –ez da ahaztu behar frankismoa, espainiarrentzat gogorra izan bazen, are gogorragoa izan zela identitate nazional indartsuentzat, hala nola euskaldunentzat, eta emakumeek gizonek baino askoz okerrago pasatu zutela–, sindikatu klandestinoen sorreran ere parte hartutakoak dira. Hamahiru, hamalau edo hamabost urterekin hasi ziren lanean (tabernan, jatetxean, jantokian, fabrikan, eskolan, ile-apaindegian, etxeak garbitzen, supermerkatuan, baserrian edo dendan, besteak beste), irabazitakoarekin anai-arreben ikasketak ordaintzeko. Enpresa-munduan ziharduten emakumeek lehentasuna eman zieten laneko errebindikazioei mailaz igotzeko asmoak baztertuz, eskubide kolektiboak denenak zirelakoan. Matxismoaren kontra borrokatu zuten, emakumeek gizonek baino gutxiago

irabaztea eragiten zuen kategoria-sistemaren¹ kontra. Esanak esan, badakite aurreko belaunaldiak ez zituela aukera berdinak izan eta horretan pribilegiatuak direla, baina oraindik bide luzea dute ibiltzeko, eta urrats batzuk eman diren arren, abiadura motela da oso. Emakume horietako batzuk espetxeratu ere egin zituzten, ikasleei, aktibistei edo aktore sozialei laguntzeagatik (legez kanpoko ekintzak ziren ala ez pentsatzen hasi gabe).

Oñatiko Jain Erregina kentzeko borrokatu zuten, emakumea bere itxura fisikoagatik baino zerbait gehiagorengatik balioetsia izan behar zuela sinesten zutelako, eta lortu egin zuten, nahiz eta batzuek (baita emakumeek berek ere) zantartzat edo itsusitzat jo. Bestalde, gizonak bekak jasotzen zituzten seme-alabentzat, eta bonoak seme-alaba bakoitzeko; emakumeek, berriz, ez zuten halako laguntzarik, nahiz eta ama ezkongabeak izan. Gutxien irabazten zuen gizonak gehien irabazten zuen emakumeak baino gehiago irabazten zuen. Hainbat emakumek abusuak jasan zituzten, hamarkada batzuk geroago arte ez jabetu arren. Isiltasunean jasan zituzten, oker egon zitekeela pentsatuz. Etxean, lantokian eta espazio publikoan gertatzen ziren, eta era askotakoak izan zitezkeen: lanera gona edo soinekoa eramatera behartuta egotetik ukituak jasan behar izateraino. Hori bai, ezin zuten ezer esan, abusuak gertatzen ari ziren antolakundean botere pixka bat izan ezean behintzat. Ez dugu ahaztu behar emakumeek euren kabuz erabaki dutela ezkontzea edo ez ezkontzea, eta antisorgailuak erabiltzea, lehen aldiz historian.

Batzuek ezkondu ondoren lanean jarraitzea erabaki zuten, garai hartan lana uzteko ohitura zeharo hedatuta zegoen arren, emakumearen sumisioa bultzatzeko eta autonomia zapuzteko. Baina askok etxetik kanpo lan egiteari utzi zioten, ezkonduetakoan lan egiten jarraitzea legez kontrakoa zelakoan, eta dotea kobratu zuten. Arazoak arazo, etxean bertan euren burua ahalduntzea

---

¹ Sistema horrek bi kategoria bereizten zituen helburu bererako, soldaten arteko aldea zurituz. Adibidez, biltegi batean A arduraduna eta B arduraduna egon zitezkeen, biak lan bera egiten, baina desberdin kobratzen.

lortu zuten, gaztaroan zein erretiro-aldian, etxea eta etxeakoak zaintzea oso garrantzitsua dela eta etxetik kanpo lan egitea bezain gogo-betegarria edo betegarriagoa izan daitekeela pentsatuz. Familiak jada bi soldata zituelako aitzakiapean lanetik kaleratutako edo herriko gizona lanpostuak kentzen omen zizkietelako kalean erasotako emakume hori bera lanera bueltatu zen gero, seme-alabak handitu eta beraren beharrik ez zutela ikusita. Emakume horrek borroka egin zuen euskarazko hezkuntzaren alde, eta lehenengoetakoa izan zen seme-alabak ikastolara eramaten edo euskaltegira joaten, bere burua euskalduntzera edo alfabetatzera. Batxilergoa bukatu bezain laster eskola utzi behar izan zuen emakume hori bera da urteak geroago seme-alabak etxean utzi (ia beti soldatapeko norbaiten kargu, nahiz batzuetan amaren kargu uzteko zoria ere izan zuen) eta lantegi, taberna zein jatetxe batean edo lan-baldintza hobeak eskaintzen zizkion edozein tokitan lanean aritu zena, etorkizun hobeago baten bila.

Emakume hori kezkatuta dago gazteen artean balioak galtzen ari direlako. Emakume hori ez da ausartzen gorputzez kanpoko esperientziak edo gertakari paranormalak kontatzera, ulertuko ez duten beldurrez, edota aniztasunak ezberdintasunen amaiera ekarriko duelako ziurtasuna du. Emakume horrek gauza berriak erakutsi nahi dizkie adinekoei, baina berak ikasten jarraitzeari utzi gabe. Sumisioa etxean ikasten zen. Emakumeak matxistak izan dira, errudunak izan direla onartzen dute. Gizonak pertsona gisa ikusi beharko luke emakumea, baina gizonentzat emakumeak objektu hutsak dira ia. Emakumeak askatasunean bizitzeko eskubidea dauka eta askatasun hori, neurri handiagoan edo txikiagoan, bere soldata izateak emandako autonomiari loturik dago. Ekonomikoki bikotearen mende ez egotea funtsezkoa izan da 65 urte inguruko emakumeentzat. Horrela, “emakumeentzako lanak” dauden herri batean haziak dira, eta enpleguaren gentrifikazioak lan-mundutik genero-kontzientzia hartzera eraman ditu. Haurtzaroan familia barruko indarkeria

jasandako emakumeek horrelakorik ez errepikatzea lortu dute euren familia sortutakoan.

Hizpide dugun emakumeak 65 urteak beteta hartu du erretiroa, edo pentsioa murriztu dion aurretiko erretiroa onartu du, eta bada ezgaitasunen batek behartuta erretiratu denik ere. Ustekabean harrapatu du erretiroak. Batzuetan, pozik dago eta ondo darama erantzukizun-aldaketa hori, baina beste batzuetan bakartuta eta errudun sentitzen da, etxeko ekonomiari ekarpenik ez egiteagatik, ez behintzat lehen adinakorik.

Gaur egun erretiroa hartzeko adinean dagoen emakume hori ez dute merezi bezala balioesten gazteek. Emakume horrek, herriari borondatezko laguntza eskaintzeaz gain –bere lan hori gizarte-zerbitzuei egindako zeharkako ekarpena da, azken batean–, Oñatin bertan egiten ditu erosketak, eta zeharo konprometituta dago herriko dendeak itxi beharrik ez izateko helburuarekin. Badaki erosketak herritik kanpo edo sarean egitea merkeago dela, kontsumitzaile gisa aukera gehiago dituela haietan, baina hala ere herriko merkataritza-bizitza sustatzearen alde dihardu. Zeharkako laguntza ematen dio familiaren ekonomiari ere, eramateko janaria prestatzen edo egunero seme-alabei, ilobei edo bilobei bazkaltzen ematen. Batzuetan, emakume horrek berak zaintzen ditu haurrak aste osoan zehar, beste batzuetan akordio tazitua egongo da zainketa salbuespenezko kasuetara mugatzeko, baina betiere garbi izango du ez dagoela hor ilobak hezteko edo hazteko; nahi duelako laguntzen du, nahiz eta denbora eta autonomia galdu, betiko moduan, besteen mesedetan.

Emakume hori pentsiodunen elkarretaratzeetan ikusi dut, pentsio duin baten alde borrokatzen, baina bera baino gutxiago irabazten dutenei elkartasuna eskaintzen ere bai. Badaki ez dela erraza izango gauzak aldatzea, eta bere ustez jendea elkarretartzera joaten ez bada, erosotasunagatik da, edo bidegabekeria

iruditzen zaielako behar beste kotizatu ez dutenek kotizatu dutenek adina irabaztea.

Erretiro aktiboa bizitzeko erabaki kontzientea hartu duen emakume horrek olgeta-jardueretan hartzen du parte, yoga egiten du, baratzera joaten da, edo mendira perretxiko bila, margotu egiten du, brodatze-lanak egiten ditu antzerkia, igeriketa... Edo eguna libre hartzen du, telebista ikusten egoten da, erosketak egitera joaten da, lagunekin paseatzera ateratzen da. Emakume hori bera Corpuseko festetan apostolu-papera egiten duen lehen emakumea izatera ausartzen da orain —bai, 2018n!—, baina berak lortu zuen, beste askorekin batera borrokatzen, emakumeek gisa horretako ospakizunetan berdintasunez parte hartzeko eskubidea.

Emakume horrek aholku bat du gazteentzat, eta hainbat desio adinekoentzat. Gazteei elkarren artean solidario izatea aholkatzen die, kalera atera eta lan-baldintzak hobetzen saia daitezela, mundua nola dabilen ikusita ez baitute zer borrokaturik izango pentsioen alorrean. Alderdi politikoei herrigintzan (eta ez alderdigintzan) jarduteko eskatzen die, hau da, denon premiak ulertzen saia daitezela. Etorkizunari begira, lan-bizitza bukatu berri dutenentzako laguntza ekonomikoak, psikologikoak eta sozialak eskatzen ditu; oraindik balio dutela sentitzeko eta bizitza aktiboa izateko beharra dute adineko pertsonak. Zahar-etxe handiago bat behar da herrian, itxaron-zerrendak luzeegiak direlako. Tutoretzapeko pisuen eredia birpentsatu eta birmoldatu beharra dago, zahartze onaren kontrako bi ondorio baitakartza: batetik, bakardadea; bestetik, deserrotzea, norbere ondasunak utzi eta toki arrotz batera edo, are okerrago, beste herri batera joan behar izatea bizitzera. Izan ere, sorterritik urrun hilko direla pentsatzea jasanezina izan daiteke batzuentzat.

ONDORIOAK

Feminismoak tresna egokiak eskaintzen dizkigu gizarte-gertaera batzuk aztertzeko: bereziki, interseksionalitatea, feminismo beltzaren azterketetatik sortutako tresna metodologiko gisa. Lan honetan aztertutako emakumeen nondik norakoei erreparatuta, ezin gara mugatu erretiro-adina duten emakumeak direla esatera, bestelako berezitasun jakin batzuk ere badituztelako. Izan ere, orain arteko ibilbidea eta oraingo motibazioak berezitasun horiexen ondorioak dira. Adibidez, oso gazterik hasi behar izatea lanean, ikasketak bertan behera utziz, egun jasotzen dituzten pentsio urrien arrazoiertako bat da.

Emakume horien haurtzaroko eta gaztaroko mundua zen bezalako zelako gurutzatu ziren elkarrekin lanpostuen sailkapen-sistemak, ogibide eta lanbideen gentrifikazioa eta euskalduntze- eta hezkuntza-maila desberdinak. Horrek guztiak, diktadoreekin batera, bere eta besteen bizi-baldintzen alde inor ez bezala borrokatu zen belaunaldi bati eman zion bidea.

Hizpide ditugun emakumeek, XX. mendeko bigarren erdian jaiোক, diktadurei eta iraultzei egin behar izan diete aurre, eta feminismoa eta garapen teknologikoa besarkatu dituzte. Erretiroa hartuta badaude ere, hizkuntzak eta informatika ikasten dituzte. Yoga egiten dute, mendira joaten dira, lasterketan parte hartzen dute, igerian ibiltzen dira, dantzan, kantuan, antzerkia egiten dute. Bilobak, gurasoak eta bizilagunak ere zaintzen dituzte. Auzoko adinekoez kezkatzen dira, aisiarako eta bakardadeari aurre egiteko tokiren bat izan dezaten. Emakume osoak dira, biribilak, beti izan diren moduan, baina historiaren alde honetatik begiratuta desberdintasun bat dute, ia hautemanezina. Emakume askeak dira, ahaldunduak eta autonomoak. Historian lehen aldiz, erretiroa ez dute hartzen bizitzaren azken etapatzat, bizitzaren gainerako urteen hasieratzat baizik, eta halaxe heltzen diote; gainera, bizitza-itxaropen luzea dute eta sasoi betean daude, baldintza fisiko bikainetan.

Orain, Udalari eta herriko beste elkarteei dagokie gizarte talde horrengana hurbiltzea, egiten ari diren lanari babesa emateko eta euren jardueretarako espazio egokiak bermatzeko.

BIBLIOGRAFIA

Datuak babesteko agentzia espainiarra, Datuak babesteko agintaritzza katalana, Datuak babesteko euskal agentzia (2016). Datuak Babesteko Erregelamendu Orokorren Gida, tratamenduaren arduradunentzat, 1-37.

Boyd, M., Mulvihill, M. A., & Myles, J. (1995). Gender, Power, and Postindustrialism. In J. A. Jacobs (Ed.), *Gender Inequality at Work* (178–206. or.). Thousand Oaks, California: Sage Publications.

Davis, A. (2017). *La Libertad es una Batalla Constante*. Orkoein: Txalaparta.

Emakunde. *Catálogo de servicios de emakunde*. Vitoria-Gasteiz.

Emakunde. (2012). *La Autonomía de las Mujeres “Mayores” en el País Vasco y su Contribución a los Procesos de Empoderamiento*. (EMAKUNDE - Euskal Emakumearen Erakundea, Ed.). Vitoria-Gasteiz: EMAKUNDE - Euskal Emakumearen Erakundea.

Emakunde. (2013). *Los procesos de empoderamiento de las mujeres adultas en el País Vasco*. (EMAKUNDE - Euskal Emakumearen Erakundea, Ed.). Vitoria-Gasteiz: EMAKUNDE - Euskal Emakumearen Erakundea.

Emakunde. (2014). Funciones de Emakunde. 2018ko uztailaren 13an berreskuratua: <http://www.emakunde.euskadi.eus/emakunde/-/informacion/funciones-emakunde/>

Emakunde. (2014). Quiénes somos. 2018ko uztailaren 13an berreskuratua:
<http://www.emakunde.euskadi.eus/emakunde/-/informacion/emakunde-quienes-somos/>

Euskadi Lagunkoia. (2018). ¿Qué es? - EUSKADI LAGUNKOIA. 2018ko abuztuaren 13an berreskuratua:
<http://www.euskadilagunkoia.net/es/euskadi-lagunkoia/euskadi-lagunkoia-que-es>

Euskadi Lagunkoia. (2018). EUSKADI LAGUNKOIA - Mapa de Experiencias. 2018ko abuztuaren 14an berreskuratua:
<http://www.euskadilagunkoia.net/es/mapa-de-experiencias?view=default>

Euskadi Lagunkoia. (2018). Metodología - EUSKADI LAGUNKOIA. 2018ko abuztuaren 14an berreskuratua:
<http://www.euskadilagunkoia.net/es/euskadi-lagunkoia/euskadi-lagunkoia-metodologia>.

Euskadi Lagunkoia. (2018). Municipios Amigables - EUSKADI LAGUNKOIA. 2018ko abuztuaren 14an berreskuratua:
<http://www.euskadilagunkoia.net/es/municipios/municipios-amigables>.

Eustat. (2014). Web Eustat. Datos Estadísticos de Oñati. Retrieved June 15, 2018, from http://www.eustat.eus/municipal/datos_estadisticos/onati.html

Eustat. (2017). Población de la C.A. de Euskadi por ámbitos territoriales, unidad, grandes grupos de edad cumplida, sexo y periodo.

Retrieved June 15, 2018ko ekainaren 15ean berreskuratua:
http://www.eustat.eus/bankupx/pxweb/es/spanish/-/PX_2212_ep06b.px/table/tableViewLayout1/?rxid=14f5ffa8-6b4a-4b2a-aa24-36cda3fffbde#axzz5RCD56dH6

Eustat. (2017). Población de la C.A. de Euskadi por barrios de los municipios de más de 10.000 habitantes, según el nivel de instrucción. 01/01/2016. 2018ko abuztuaren 16an berreskuratua: http://www.eustat.eus/elementos/ele0013600/Poblacion_de_la_CA_de_Euskadi_por_barrios_de_los_municipios_de_mas_de_10000_habitantes_segun_el_nivel_de_instruccion/tbl0013678_c.html

Eustat. (2018). Indicadores demográficos. Estadística municipal de habitantes. Proyecciones de población. 2018ko uztailearen 13an berreskuratua: <http://www.eustat.eus/indic/indicadoresgraficosvistapir.aspx?idgraf=522&orig=ig>

Freixas Farré, A. (2018). *Tan Frescas: Las nuevas mujeres mayores del siglo XXI* (5th ed.). Barcelona: Paidós.

Giménez Barbat, T., Roca Barea, E., Blanco, M., Benjumea, M., Gómez, S., Iglesias, M., ... Fernández de Bobadilla, P. (2018). No nacemos víctimas. 2018ko martxoaren 8an berreskuratua: https://elpais.com/elpais/2018/03/05/opinion/1520273619_739464.html

Jacobs, J. A. (1995). Introduction. In J. A. Jacobs (Ed.), *Gender Inequality at Work* (1-22. or.). Thousand Oaks, California: Sage Publications.

Jacobs, J. A., & Lim, S. T. (1995). Trends in Occupational and Industrial Sex Segregation in 56 Countries, 1960-1980. In J. A. Jacobs (Ed.), *Gender Inequality at Work* (259-293. or.). Thousand Oaks, California: Sage Publications.

Jacobs, J. A., & Steinberg, R. J. (1995). Further Evidence on Compensating Differentials and the Gender Gap in Wages. In J. A. Jacobs (Ed.), *Gender Inequality at Work* (93-124. or.). Thousand Oaks, California: Sage Publications.

Oñatiko EAJ-PNVren Udal Taldea. (2018ko maiatza). OÑATIKO EAJ-PNVk EUSKADI LAGUNKOIA PROGRAMA OÑATIN ERE ABIAN JARTZEKO BEHARRA BERRETSI DIO EH BILDUREN UDAL-GOBERNUARI. 2018ko maiatzaren 2an berreskuratua: [https://www.xn--oati-gqa.eus/eu/agenda/2018-05-03 Oñati Lagunkoia_PO-NP.pdf](https://www.xn--oati-gqa.eus/eu/agenda/2018-05-03_Oñati_Lagunkoia_PO-NP.pdf)

Steinberg, R. J. (1995). Gendered Instructions: Cultural Lag and Gender Bias in the Hay System of Job Evaluation. In J. A. Jacobs (Ed.), *Gender Inequality at Work* (57-92. or.). Thousand Oaks, California: Sage Publications.

WHO | Proposed working definition of an older person in Africa for the MDS Project. (2016). 2018ko maiatzaren 7an berreskuratua: <http://www.who.int/healthinfo/survey/ageingdefnolder/en/>

World Report on Ageing And Health. (2015). Luxembourg. <https://doi.org/10.15713/ins.mmj.3>

Young, I. M. (1997). *Intersecting Voices: Dilemmas of Gender, Political philosophy, and Policy*. Princeton: Princeton University Press.